

CONiáš 2022: Monstra a jejich lovci

V sobotu 17. 9. počasí znenadání vyhlásilo podzim. Pokles teploty téměř o deset stupňů takřka ze dne na den nepříjemně lezl do kostí a déšť zastihl účastníky v šortkách a letních šatičkách nepřípravené. Možná tak bylo dobře, že se narodil od loňska všechen program odehrával uvnitř. A že – ačkoliv to bylo avizováno – na střechu Ústřední knihovny v Praze žádný neviditelný drak z neviditelného sborníku nedosedl. Mohl by ji poškodit. Za hladký průběh potom vděčíme Martině D. Antonínové, která vše moderovala a pohlížela i nejmluvnější řečníky, takže program běžel hladce a nenabíral zpoždění. Ale začněme od začátku.

Příšery v novinkách anglicky psané beletrie

Ačkoliv jsem vstávala před šestou, dorazila jsem až do půlky první přednášky. Inu, České dráhy. Přednáška se týkala anglicky psané fantastiky a Jarmila Kašparová v ní tradičně dokázala, že je knihovnice z přesvědčení. Sálá z ní nadšení pro příběhy, které je velmi nakažlivé. Z vlastních zkušeností s fantastikou pro „mladé dospělé“ jsem si jistá, že bych v knížkách, ze kterých tak zářila, našla spoustu chyb a nedomyšleností. Takhle si je chci všechny přečíst. Pro jistotu i ty, o které jsem přišla pozdním příchodem. Však o šíření určitého kouzla ve fantastice jde. Jarmila to umí připomenout, což byl velmi dobrý začátek pošmourného dne.

Upír z Düsseldorfu

Posilněni Jarmiliným optimismem jsme se tak mohli vrhnout na vážnější témata. Tomáš Bandžuch si připravil přednášku o masových vraždách z období Výmarské republiky. Byl to skok do temnoty a deprese – v obou slova smyslech. Tomáš je ale skvělý vypravěč, který dokáže dát ucelený výklad, své po-

sluchače neunudí faktickou suchopárností a ještě vás skoro nutí dělat si poznámky. Že je jakákoliv krize líhni pro nápady na dobrý příběh, to už dokázaly police knih a katalogy filmů. Škoda, že tyhle už má Tomáš asi rezervované.

Monstra v nás

Masoví vrazi, sadisté a kanibalové. Prostě to temné v nás. Ostatně v následující přednášce se nás Kristýna Živná pokoušela přesvědčit, že každý máme temnou stránku. Jenom počet zvednutých rukou na morálně sporné otázky neodpovídal statistikám. Takže jsou čtenáři fantastiky buď zázračná a mimořádně čistá stvoření, nebo – což je pravděpodobnější – pěkní pokrytci. Většinu předkládaných experimentů, jako ten s elektrošoky nebo vězeňský experiment, jsem znala. Ale dozvěděla jsem se dost zajímavých detailů a přednáška byla interaktivní. Ono není od věci si připomenout, že největší monstra bývají obyčejní lidé.

Monstra mezi autory a nakladateli

Ale zpět k něčemu odlehčenějšímu. Během jednotlivých přednášek se jako sebeironický utíkající vtip vracelo oznámení: „přichází nechutné self promo“. Jelikož se veškerá sebepropagace autorů a jejich kmenových nakladatelství nesla ve stejném duchu nadsázky a křivých úsměvů, byla to celé docela zábava. Připomněli jsme si čile publikující hororové nakladatelství Golden dog a zopakovali si z loňska besedu s autory brněnského Hosta. Snad to mělo na lidi z ulice patřičný efekt. Já si tedy knihu z Golden dog radši koupím. Terka Kadečková vypadala hrozně přesvědčivě, když tvrdila, že jsou tam všichni pěkné magické potvory a bez knížky v kapse si mě dají ke svačině. :-)

pokračování na str. 7

OBSAH

CONiáš 2022: Monstra a jejich lovci	1	Aldebaran aneb Mystika	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Videoklip	21
Hvězdný bulvár	3	Kdy bude konec světa	22
M. Kechlibar: Zapomenuté příběhy 6	7	Časem s vědou – říjen	23
Robert J. Bennett: Město zářaků	8	Vážení blázna	24
Vítejte v republice duchů	10	Životy surrealistů od D. Morrise	25
To nejlepší ze Silverberga	13	Sherlock Holmes a krvavá zrada	27
Příliš blízká budoucnost	14	O Stříbřitělesklý halmochron	28
Jiří z Poděbrad očima Palečka...	19	Utópia v Leninovej záhrade	28

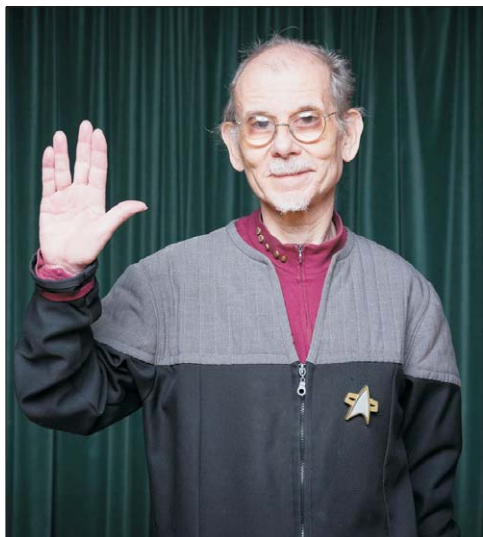
Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Nějak se nám nedaří dohnat dovolenkové zpoždění, ono přečíst každý den všechny překlady a komentáře o válce na Ukrajině od Viktora Janiše, Lucie Sulovské, Tomáše Dvořáka, Vládi Krupy a Martina Bílého stojí víc času, než by se jeden nadál.

Takže se přihodilo, že jsem nenašel čas ani na pár akcí, o kterých bych vás rád informoval. Díky Haně Kociánové ale máte na titulní straně poctivě zachycený letošní CONiáš, zda seženu info o tiskovce k digitálně restaurované Ukradené vzducholodi, na které byly přítomné dcera a vnučka Karla Zemana, ještě uvidíme.

O velkém trekistickém rojení *Kate Mulgrew v Praze* v KC Novodvorská snad přineseme reportáž přímého účastníka také až příště, zatím jen foto.

Praotec Honza Pavlík na akci, kde byl povýšen do hodnosti flotilního kapitána

Jednou z knih, která mě (a velkou část mé generace) ovlivnila na celý život, byla *Nahá opice* Desmonda Morrisa, a nic nevádí, že mnoho z jejich tvrzení bylo poněkud zjednodušených a další nejspíše vyvrátil či alespoň poopravil v minulém čísle zmiňovaný Jaroslav Flegl. Po roce devadesát jsem zjistil, že Morris napsal třeba i knihu o psích plemenech a spoustu dalších, ale že se po vzoru Woodyho Allena vrhl na surrealisty, jsem se dověděl až z recenze Ivo Fencla (na straně 25).

Jára Míkovec si ve svém sloupku na straně 19 zjednal prostřednictvím knihy *Jiří z Poděbrad očima šaška Palečka a Jana Žižky* dějepisný pořádek v období od Lucemburků k Jagelloncům..

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2023

Zaznamenal jsem, že nejpřednější z vás s příchodem chladných dní již myslí na zimu a příští rok, a začali posílat předplatné na rok 2023. Beru to jako povzbuzení a oznamuji, že přes rostoucí inflaci nezvyšujeme cenu předplatného.

Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Stále **400 Kč** (respektive 16 euro, nebo podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste, napište mi. **ZR**

interkom

**INFORMAČNÍ SERVIS
ČESKOSLOVENSKÉHO
FANDOMU**

číslo 10/2022 (359)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Ivo Fencl,
Miloš Ferko, Grobenius Grob,
Jiří Grunt, Zuzka Hloušková,
František Houdek, Hana Kociánová,
Pavel Mandys, Jára Míkovec,
Ondřej Neff, Zdeněk Rampas,
Petr Svoreň, jr.

Fotografie

Richard Klíčnick, Lucie Lukačovičová,
Invi

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, nakl. Epoque,
Petr Habala, Jan Haberle, Richard
Podaný, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 7. 10. 2022

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Kamarádka učitelka: Je super mít na rodiče emailové adresy, zrychluje to komunikaci, ale posílat oznámení o exkurzi žáků na hasičskou stanici mamince na email chtivablondyna@email.cz mi přijde poněkud divné... **@chyba_systemu**

Pro domácí zvířata jsou lidé bozi. Jen kočka, mrcha jedna, je ateista... **SANTAL**

Mezi slepými jednooký králem.

Lukáš Novosad hodnotí film Jan Žižka v kontextu současné české filmové tvorby

Místo toho, aby lidé páchali sebevraždu, chodí do práce. **Thomas Bernhard**

Lubomír Kopeček: Hodný, zlý a oškvlivý **Paralelní životopisy tří českých prezidentů**

Elektrina teď bude tak drahá, že místo taseru bude policie používat kopřivy. **Jyrka**

Světový fond na ochranu přírody zařadil ruský vrtulník Ka-52 mezi ohrožené druhy, kterým hrozí vyhynutí. Důvodem je pronásledování ze strany lidí, zejména Ukrajinců, a úbytek přirozeného biotopu v podobě Ruskem okupovaného území na Ukrajině. **Satai**

◆ ◆ ◆

● **2. září** jsme absolvovali Dlouhý pochod ze Špindlerovy na Petrovu boudu. Naštěstí jsem mohl zaměstnat svou analytickou mysl zkoumáním systému číslování hraničních kamenů, šli jsme totiž po bývalé Cestě česko-polského přátelství.

Večer se dovidám, že zemřel Vladimír Medek, překladatel z angličtiny, španělštiny a portugalského, nositel Ceny Josefa Jungmanna z roku 2018.

Fialový hrom

● **3. září** v knihobudce seberu pátý svazek Haškových sebraných spisů *Fialový hrom*, doufal jsem, že najdu nějaké povídky s fantastickým či alespoň fantaskním námětem, ale tato kniha je věnovaná jen jeho protiklerikální tvorbě.

Po přečtení asi deseti kousků jsem si uvědomil, že dnešní kulturní válka vedou nedůslední a líní lajdáci, měli by si vzít příklad z aktivistů před 110 roky. Jen Jaroslav Hašek a jen v období od roku 1905 do 1914 vydal 74 protikatolických a obecně proticírkevních povídek a fejetonů. Otiskovali je v řadě novin a časopisů, např. *Besedy lidu*, *České slovo*, *Dělnický kalendář*, *Humoristické listy*, *Karikatury*, *Komuna*, *Kopřivy*, *Lid*, *Mladé proudy*, *Národní obzor*, *Nová omladina*, *Právo lidu*, *Svět zvířat*, *Svítilna*, *Veselá Praha*, předpokládám, že tady všude milovníkům starých pořádků pšenka nekvetla.

Kdyby tenkrát Hašek a ostatní pokrokáři tušili, čemu budou věřit lidé zbavení víry v pánbička (homeopatie, Putin, veganství, celodenní fotovoltaiku), možná by se chytli za nos (i když i tehdy šlo z větší části o závist vůči bohatším než o ideologii).

Nicméně my dnes žijeme v prostředí, které svou kulturní válkou vytvořili, moc si nestěžujeme, jiné stejně neznáme a obrázek si můžeme udělat jen srovnáním s jinými zeměmi.

● **4. září** se vracím ke strojům, dovolená je šťastně za námi, večer posílám asi 20 mailů, ne že bych to nemohl dělat ze Špindlu, ale tam to nebylo správné pracovní prostředí.

Píše Peťo Pavelko: Worlcon 2024 bude v Glasgow. Více na <http://glasgow2024.org> a posílá i ceny Hugo, zase to vypadá, že dobré věci už smí psát jen ženy a barevní, nejlépe v kombinaci obojího. O Worldconu více už v minulém Interkomu.

● **5. září** poslouchám Bratříčka, jak se podivuje lidem, kteří „nemají koho volit“. Celkem s ním souhlasím až do chvíle, kdy se podívám na kandidátky Prahy 6 pro senátní a obecní volby. Možná ale Ondra Tesárek mluvil o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Protože zatímco před šesti roky jsme si mohli do Senátu vybírat mezi Václavem Bělohradským a „Čunasem“ Stárkem (přizdívají TOPkaři si pak stejně zvolili ředitele místního gymnasia), letos je většina jmen neznámá nebo k smichu. A to prý na Praze 6 žijí ti nejbohatší a nejchytřejší (a asi i s tím kritickým myšlením). ☺

● **6. září** pracuju na zářijovém Interkomu, až se ze mne kouří.

● **8. září** jdeme skoro po měsíci na Břežanku. Byla tam i Ivona Březinová, ale brzy musela odkvačit. Probrali jsme s Frantou pokroky jeho novely ze světa křižníku Thor, Pagi si postěžoval, jak ho šéfování Rady fandomu zmáhá, a když oba odešli, přisedli jsme si ještě k Hanině a Jardovi Houdkovým a popovídali o těžkém životě rodičovském a pečovatelském vůbec. Tři hodiny utekly jako nic, asi nějaký postdovolenkový společenský abstrák.

Přijedeme domů a slyšíme, že babička celé planety, Alžběta II., už není mezi námi. A Ukrajinci vykopali rusáky od Charkova. Možná nám začíná krátké jednadvacáté století.

● **9. září** dokončuju IK 9.

● **10. září** se ozval Zdeněk Pobuda, ve středu se u něj zastavím. A Zuzka Hloušková posílá svůj text Příliš blízka budoucnost.

● **11. září** je už 200. den války na Ukrajině a máme 21. výročí největší veřejné prezentace náboženství míru. Vyrazili jsme s Michaelou pod Karlův most, kde si čeští a američtí hasiči připomněli smrt svých kolegů při zkáze Dvojčat.

Pak jsme se vydali ulicí U Lužického semináře ke kavárně Café club Míšeňská, kam nás Richard Klíčnický pozval na divadelní představení na motivy povídek Flannery O'Connorové MeetFlannery souboru BodyVoiceBand. Přišli jsme dřív a nikoho známého jsme uvnitř nenašli, ale bylo obtížné se tam orientovat, část přítomných zjevně přijela na všudypřítomných kolech. Tak jsme se šli ještě projít na Dražického náměstí, kde jsme narazili na Richarda a Terezu. Chvilí jsme si povídali o jejich cestě po Skotsku a Richardových rodičovských problémech s dcerou, pak ještě dorazili Klímovi a společnými silami jsme obsadili volný stůl v jakémsi minisalonku, kde jsme setr-

vali do představení. Postupně nás tam našla režisérka představení Jaroslava Šiktancová a několik dalších Richardových známých, až tam skoro nebylo k hnutí.

Na vlastní přestavení do sklepa pod kavárnou jsme se přesunuli okolo osmé, připomnělo mi to dobu před třiceti roky, kdy jsme v podobných sklepeních navštěvovali (velmi) malé scény. I zde nás čekali jen tři herci, Marek Mikulášek, Josefína Voverková a Pavel Neškudla, kteří do toho ale šli naplno jako komedianti za starých časů, nevěděl jsem, zda jde o zpívající herce nebo hrající zpěváky, každý navíc ovládal i nějaký hudební nástroj. Z autorčina díla vybrali, nevím, zda záměrně či náhodou, povídky o lidech zmražených na těle i duchu, O'Connorová zřejmě ještě netušila, že by měli být na svou odlišnost hrdí.

● **12. září** se po pár měsících dostávám v pondělí do Časlavské a odnáším si Buriána, Hamiltona, Pevnost, XB-1. Když jsem zařal zuby a požádal o knihu od mladého Dobrovského, první, která by nám přešla přes práh, ukázalo se, že Seqoy nějak *Mučitelův stín* ještě neobjednala. Nějak asi stárnu, ještě se mi nestalo, aby mě cesta z knihkupectví s nákladem knih takhle zmohla.

● **13. září** zemřel Jean-Luc Godard, všichni dnes mluví o filmech *U konce s dechem* či *Bláznivý Petříček*, my jsme ovšem chodili na jeho sci-fi *Alphaville*, i když úplně nadšení jsme z ní nebyli. ☺

Toho dne nás také v 95 letech opustil Vladimír Svoboda, překladatel Jacka Londona, H. G. Wellse, A. C. Clarka a tlustospisů Colleen McCulloughové o starém Římě. Jeho nejdůležitějším životním počinem (i když on to tak asi nebral :-)) bylo sestavení Tunelu do pozitiv.

Večer se Jan Vaněk jr. účastní pořadu o knize Olgy Pavlový: $2 + 2 = 5$ (Světy antiutopické a dystopické literatury). Nějak mi to uniklo, ale třeba Honza dodá víc podrobností než jen na FB: *Pavlova právě vysvětluje Glancovi, o čem je Bulychova Alenka. #setkánídeštníkusešicímstrojem*

● **14. září** posílám do tisku Interkom, vzápětí přichází zpráva, že tiskárna zdražila, ještěže jsme zvýšili letošní předplatné. Odpoledne valím za Zdeňkem Pobudou probrat knihy Pepy Pecinovského a Martina Gilara, ale všechno bylo jako obvykle jinak. Probrali jsme to dodatečně telefonicky a já si alespoň donesl další produkty dvojky Kotleta Sněgoňová.

● **15. září** opět neúspěšně pátrám po reportáži Ondřeje Neffa

k návštěvě Kurta Vonneguta v Praze. Večer koriguju medailonek Carolý Biedermannové do Bradbury's Shadow.

● **16. září** jsme se s Michaelou zastavili v Litagu, večer online s Pavlem Houserem doděláváme jeho knížečku *Psověda*, kterou obětavě zredigovala Staňa Kučová.

Wilma píše, že na státní svátek do Prahy přijede Karolina Francová, což je výborný důvod k večírku, hned vyrábím a rozesílám pozvánku.

● **17. září** jsme se s Michaelou zastavili na Coniáši v Městské knihovně, déšť nás na chvíli uvěznil v metru, takže jsme dorazili cca ve tři, kdy zrovna Míla Linc a spol. odcházeli nejspíše do nějaké občerstvovny a většina účastníků byla na přednášce. U knižního stánku jsem zahlédl pospávajícího vousáče, ze kterého se vyklubal Komár, pohovořili jsme o únávovém syndromu a knihách, ty byly rozděleny na dvou pultech na produkci autorů na Coniáši zúčastněných a pak na právě frčící překladové hity. Měl jsem dojem, že jsem tam zahlédl i Toma Kučerovského, když jsem se po něm za minutu poohlédl, už jsem ho nenašel. Po přednášce se ze známých tváří objevila ještě Lucka Lukačovičová s kroužkem asi začínajících autorek. Stolek na výměnu SF knih byl chudičký, tak jsme se vydali na procházku po nábrežích a náplavce. Dokonale zprivatizovaná Vltava byla plná vyhlídkových lodí a plovoucích restaurací, jen mezi Čechovým a Štefáníkovým mostem jich bylo přes dvacet. Trochu zmrzlí jsme vylezli u reklamní sochy Jednorozce od Salvadora Dalího a vydali se domů.

Večer píše Petr Hadati Čáp, shání fotky Honzy Kantůrka pro svůj velký článek o něm.

● **18. září** je *Psověda* dokončena, hledám silu nahrát ji na web Palmknih a Kosmasu.

Richard Klíčnik mailem připomíná KJV, ale tam se nedostaneme, překrývá se s Korejci na Žofíně.

● **19. září** volá Jiřína, pracuje na Kočasu 2022, dověděla se, že zemřela Katty Vágnerová, kterou možná znáte z předchozích ročníků CKČ, a že Františka Urbenská je v nemocnici s dechovými obtížemi. Takže se na Bilconu asi nevidíme.

Večer volal Jarda Olša kvůli knize o krajanech na Středozápadě a výstavě fanzinů v Muzeu studené války. Ozvala se i Kiyomi Hirano, chtěla nějaké podrobnosti o Kočasu, zdá se, že kniha české SF Zlatého věku finišuje, když už došlo i na doslov.

Synek večer hlásí, že u něj (na blízkém sídlišti) neteče voda.

● **20. září** jsem původně chtěl vyrazit do Božské Lahvice na autorský večer Jacka Dukaje, ale neteče voda už ani u nás, a odpoledne ještě navíc propukl slejvák.

Tak alespoň pracuju na knize Inky Hanušové: *Pohádky z našeho domu*, vlastně už je skoro hotová.

Jestli máte nějaká předškolácká vnoučata, na které je možné ještě nějak výchovně působit, koukněte na ni, až vyjde, a to bude zanedlouho.

Odpoledne dorazil synek pomoci s počítačem výměnou za trochu vody. ☺

● **21. září** ráno vstaneme a zjistíme, že Putin mobilizuje. Bude třeba poslat Ukrajinčům další peníze na střelivo. Doufejme, že nebude nutné zabít všech tři sta tisíc.

Jinak se u Rusů projevuje humor, který známe spíše od

smějících se bestií. Mobilizaci čtou a vyslovují jako mohylizaci, a částečná je proto, že se budou z Ukrajiny vracet po částech.

Odpoledne pořádají Korejci na Žofíně svůj Národní den. Vyrazili jsme s Michaelou právě do začínajícího deště, ale byli jsme tam včas. Moc známých jsme nepotkali, jen pár koreanistů a hráčů go. Zřejmě proto, že kvůli volbám nebyl přítomen žádný významný český politik, tak veškeré řečnění probíhalo anglicky a moc jsme si ho neužili. Po ochutnávce korejských specialit následovala ukázka šamanských zpěvů (šamanismus bylo asi první korejské náboženství a v nějaké folklórní formě přetrvává dodnes), ale to jsme nechtěli riskovat, ještě mám v dobré paměti Sheldonovy pokusy o hrdelní zpěv, a vydali jsme se pěšky do MATu. Rychle jsme našli hospodu U Fleků a pak už to byl jen kousek.

Když jsme dorazili, Franta byl ve své přednášce tak v polovině, takže se nám procházka vyplatila. Sedli jsme si k Honzovi Vaňkovi, krom obvyklých podezřelých dorazil i Pavel Nosek, Jakub Hoza, Honza a Jarka Pavlíkovi, jen předseda zase trajdá někde v cizině.

- **22. září** si synek stěžuje na bolest kloubů.
- **23. září** jedeme pro druhou posilující dávku (celkově tedy čtvrtou) vakcíny. Dorazíme domů a synek píše, že je pozitivní.
- **24. září** posílá Jirka Grunt hned dvě recenze, tohle číslo Interkomu se dělá samo, zvláště když i Vilma přispívá do Odposlechnuto.
- **25. září** posílá Martin Gilar upoutávku na svůj román *Dotek molekul*, měla by vyjít v Kočasu.
- **26. září** vyrazím na pravidelnou pochůzku pro Interkomy do Jalny, odtud k Filipovi do Časlavské a pak do Tritonu. Protože je pondělí, zastihnu tam i Stasa, probereme jeho podporu při vydávání povídek Ivana Kmínka, a pak ještě hodinu doháníme s Lenkou a Monikou ty měsíce komunikačního abstáku, co jsme se neviděli (a neslyšeli). Večer hlásí RIP, že IK 9 už je i v Šestajovicích.

Mezitím Pepa Vašát propaguje SF na Mezinárodní konferenci Hradec Králové Čapkům III.

- **27. září** se chystáme na večírek u Vilmy. Jako záminka posloužila Karolina Francová, která přijela s dětmi do Prahy. Michaela upekla koláč, já nabalil zajímavé knihy. Odpoledne volá Vladan Rámiš, že na něj něco leze, tak s předběžnou opatrností raději nedorazí, ach jo. A za chvíli píše Sargo, že něco lapila od dětí, ale že se pokusí přijet Jára...

Na Vydrovku jsme dorazili později, už tam byla nejen Karolina, ale i Sanča a Milena. Pak dorazil Honza Vaněk jr., bohužel bez Líby, a chyběl Martin, včera na nějaké poradě seděl s covid pozitivním, tak odjel do úzické karantény. Později dorazila ještě Bára a pak Nad'a Vojteková, ta byla uvrtaná v rachotě tak dlouho, že pak musela přijet taxíkem. Díky ní překonala Sanča únavu a zůstala na večírku nejméně o dvě hodiny déle než obvykle. Překvapením večera byl Ivan Adamovič s dcerkou Rosičkou.

Vilma nás opět vykrmila svou excelentní dýňovou polívkou, masovými kuličkami a asi osmi druhy salátů (pro extra laubužníky a dobrodruhy nechybělo ani kimči). Když už jsem skoro nemohl, vytáhla z lednice ještě dva pekáče cukrovinek.

ČS Fandom a bratři Čapkové

Josef Vašát
sci-fi klub Robot

Honza Vaněk si jako kulturní program připravil svůj překlad povídky, ale čekal s ním, až dorazí Viktor, který se ale neukázal. Všichni jsme měli za to, že za klávesníci bojuje s ruskými agresory, ale později se ukázalo, že si spletl datum konání. Je to těžké, když rozešlu pozvánky na poslední chvíli, lidi už mají jiný program, když deset dní dopředu, tak to zase zapomenou nebo popletou...

Okolo půlnoci jsme Vilmu a Karolinu opustili, aby si stihly vše dopovědět, a Jára nás a Honzu Vaňka rozvezl po našich destinacích.

- **28. září** máme státní svátek, tedy den volna, a jednou podle mých představ. Nejdříve se u nás zastavil Jirka Doležal, donesl novou verzi své databáze knih a jejich obálek. Na odchodu se ještě potkal s Petrem a Dášou Svoreňovými, přinesli nám jablka a koukli na Mišiny stavební úspěchy. A v podvečer se pro autorské výtisky zastavil pan Nekola, takže se tu vytvořilo trochu prostoru (tak na dvě banánovky).

Večer mi volá Majka Čapounová, za 14 dní je sraz spolu/středo/školáků v Pardubicích. Zjevně mi Gmail zase ztratil či zatajil nějakou poštu.

Večer s Jardou Olšou, jr. vybíráme po telefonu fanziny na výstavu v Muzeu studené války.

- **29. září** jedeme s Michaelou na Břežanku, Pagi, Pavel Březina a další vyjeli do Německa, takže většinu osazenstva tvořili lovci pokémonů okolo Jardy Houdka. Probrali jsme s Frantou Novotným film Jan Žižka, na kterém byl v pátek, Franta už stačil přečíst Interkom a chválil studii Jirky Grunta, která rezonovala s jeho přednáškou o angažovanosti v SF. Pak dorazil Milan Fibiger a po něm Pavel s Dagmar, ale hned se zapojili do lovu, takže jsme s nimi ani neměli čas promluvit. Což je celkem škoda, když se vidíme maximálně jednou za dva týdny.

A píše Láďa Dvořák, že by se u nás mohl některý čtvrtek zastavit s chotí. Začínám organizovat VUMScon 2022.

- **30. září** sleduju v přímém přenosu ceremoniál připojování kusů Ukrajiny k Rusku. Medvěďár Putin a čtyři jeho svěřenci předvedli skvělé výkony. Většinu času jsem si při tom představoval, jak asi dotyční skončí, jestli je vytáhnou z díry jako Saddáma, nebo utlučou na místě jako Kaddáfího. Tedy ty medvědy, medvěďár, aby Rusko nebylo poniženo, skončí nějak důstojně, asi jako Hitler nebo Berija.

- **1. října** trochu vydělávám a získané chechtáky hned posílám na konto tanku Tomáš. Úplně jsem přitom zapomněl na velké trekistické rojení v KC Novodvorská.

● **2. října** toho moc nedělám, stále pokukuji po zprávách z bojiště, ale další Interkom se nám už klube. Večer koukám na závěr čtyřdílne minisérie *Pozadí události*. Hřebejk se nějak nedokázal rozhodnout, co točí, je to detektivka, společenská satira, nebo komedie? Jako detektivka tedy nic moc, jako komedie o něco lepší. O věci bych se ani nedověděl, nebyť jaketu aktivistů (generické maskulinum), kteří dílo považovali za urážlivou provokaci; jak si někdo v době, kdy studenti*ky protestují proti sexuálnímu vtípům a obtěžování na DAMU, dovoluje napsat příběh, kde studentka žije ve společné domácnosti s pedagogem ze své školy. A jak se ně-

co takového může vysílat na veřejnoprávu. Přišlo mi to podobné hypotetické situaci, kdy ve státním nakladatelství v době kolektivizace vyjde román o kulakovi, který byl v zásadě dobrý člověk a ke svému majetku se dostal tvrdou prací. Jeho autor by se od bolševických agitátorů dověděl, že znevažuje utpení vykořisťovaných bezzemků a že by se s ním mělo zatočit.

Nicméně to, že věc kritizují progresivní pomatenci, neznamená, že by automaticky musela být dobrá. Rozhovor, kdy si dva profesori literatury vysvětlují různost literárních modů a vztah autora s jeho literárními hrdiny, mi připomněl některé bolševické opusy s dialogy typu:

Slánský – Vzpomínáš, Klémo, jak v Mnichově Beneš podepsal nespravedlivou dohodu...

Gottwald – Myslíš tehdy, jak nás západ zradil...

V prvních dílech, které jsem dodatečně nakoukal na webu ČT <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13588094380-pozadi-udalosti> bylo roztomilé cameo s Peňásem jako literárním kritikem, který si tam mohl dovolit hovořit jako za katedrou, nevím, proč to, když už tam musela zaznít literární teorie, nějak nezopakovali...

● **3. října** máme 222. den války kolektivního Západu s kolektivním Putinem.

Honza Vaněk jr. mě upozornil, že ve středu v Praze přednáší Ondřej Šefčík o Obrozeneckých reformách české ortografie a že by mohl mít čas zajít s námi do hospody. Hned to začínám organizovat.

Na Bořislavce jsem nakouknul do knižního megastóru Dobrovský a byl jsem překvapen, kolik tam je v oddělení SF knih z nakladatelství Fobos. Nahlédl jsem do Legie a zjistil, že jich jen letos vydali 16, a to se dá očekávat

Česká republika, 2023

Čechy, Morava, Slezsko a Královecko

Královecko ve čtvrtém poli samozřejmě bylo odjakživa, jen bylo z taktických důvodů dočasně překryto druhým lvem

Kaliningradu, pardon, historického českého Královece.

Thomas C. Theiner rozebírá situaci na Ukrajině: Stáhnout se k Inhulci by udělal jen úplný debil... takže to Rusové udělají.

● **5. října** přijel do Prahy Ondřej Šefčík přednášet o Obrozeneckých reformách české ortografie a má od tří do šesti čas na kus řeči. Dali jsme si sraz v Kamzíkové, kde Honza Vaněk domluvil místo v Galerie Café Kamzík. Já si udělal procházku Dlouhou třídou, zase mě překvapila, jak je dlouhá :-), a když jsem dorazil, už tam byl Ondřej i s Frantou Novotným, leč Kamzík byl pro opožděnou instalaci výstavy zavřený. Naštěstí Honzu Vaňka napadlo, že bychom mohli zajít do Konibarů v Hybernské. Ten je známý z Kosatikova seriálu České století, kde se zde scházely pochybné disidentské živly.

Probrali jsme tam kdeco, vývoj na ukrajinském válečnickém, zábor, vlastně navrácení a upevnění Královece, Frantovy literární plány a Ondřej také nastínil svou přednášku, takže když na mě padla únava, vydal jsem se domů a nelitoval tolik.

● **6. října** domlouvám napevno VUMScon a Petru Konupčíkovi sháním kontakt na Jaroslava Petra.

● **7. října** nám Ivan Adamovič poslal strašidelný text, který najdete na straně 10. U Vilmy sháníme číslo na Jolanu, Pavel Po-

láček jí potřebuje zavolat, že budou bydlet ve Studénce, neb v hotelu U nádraží mu odrekli třílůžkový pokoj.

Ač byla jistá snaha přizpůsobit životní rytmus odjezdu na zítřejší Bilcon, šli jsme spát až po půlnoci, to to zase dopadne...

● **8. října** si užíváme v Bilovci, ale o tom asi až v příštím čísle na straně 1.

● **9. října** návrat do každodennosti. Dovídám se, že FB zablokoval Tomáše Dvořáka. Asi popuzoval odpůrce střelných zbraní, neb referoval o válce na Ukrajině a na doprovodných fotografiích ukazoval ozbrojené vojáky.

Zdeněk Rampas

pokračování ze str. 1 Když už mluvíme o svačině. Tyhle volnější bloky programu mají výhodu. Člověk z nich může utéct se najíst. Jelikož mě nikdo o mé monstrozitě nepřesvědčil, vystavila jsem si s běžným jídlem. (Byla bych přísahala, že ta Terka měla taky pizzu, ale možná to byly mimikry.) Jen jsem chtěla stihnout přednášku Karla Sikara Doležela, protože ty bývají... svébytné. Usnadnilo mi to, že byl v té restauraci taky. Stíhat Sikara se Sikarem šlo docela dobře.

Sikarova šílená desítka

Je to už taková tradice. Sikar prohledá temná zákoutí internetu a vyhrabe soubor šílených zajímavostí, které potom s pompou zdatného divadelníka prezentuje. Tentokrát hledal jedno monstrum pro každý kontinent. Takže jsme se dozvěděli, že čínské zombie skáčou. Dostali jsme dokonce názornou ukázkou přímo na pódiu. Jeho průzkum není jen bezhlavé googlení, snaží se v tom hledat řád a vysvětlení. Pokud tam nějaké je. Jelikož zkoumá legendy založené na rozmazaných fotografiích nebo zlomcích záznamů z kronik, je to daleko spíš chaos. Epicky zábavný chaos.

Od spisovatelů pro spisovatele

Musím přiznat, že po Sikarově přednášce začala moje pozornost upadat. Vstávání v pět ráno si vybíralo daň. A Miša Merglová, která následovala, jede jako kanonáda. Mluvila o fenoménu trilogií. Obecně, o té své i knihách ostatních. Sdílela zkušenosti s tím, jak se vrhla po hlavě do psaní něčeho, co se jí vymklo z rukou. Teď to konečně ukočírovala, trilogii dopsala. Podobně Vilma Kadlečková hlásila loni, že: „je tu zase s téma houbama, a snad už naposledy.“ Sdílení zkušeností a přátelská atmosféra jsou ostatně to, co drží CONiáš pohromadě. Stejně vnímám i zážitky z dovolené Lucie Lukačovičové, která tentokrát přišla s reportáží z Gibraltaru, kam zasadila svou novou knihu.

Před hlavním hřebem programu, křtění sborníku, byla ještě beseda s tvůrci Witcher stories – krátkých filmů ze světa Zaklínače. Já ale odpadla na kafe. Takže jsem jen slyšela veselé hlučení ze sálu. Samotné křtění sborníku Monstra CONiáše dopadlo velmi dobře. Zvláště na to, že to byl (a stále je) sborník neviditelný. Nemyslím digitální. Neviditelný. Jde tak s trendem všech odkladů vydání, jakých je za poslední dva roky bezpočet.

Moderní monstra

Je škoda, že poslední dva body programu přišly ve chvíli, kdy už převládla touha se socializovat. Účast na nich nebyla tak vysoká. První byla beseda o audioknihách s Klárou Smolickou a Lukášem Vavrečkou, kteří mají na svědomí řadu audioknižek a také pro některé kontroverzní knihu Nečtu! Poslouchám. Besedovali jsme o tom, jak se u nás audioknihy postupně uhnízdí a překonávají nechuť milovníků papíru. U fantastiky to šlo pomaleji než například u detektivek, ale teď začalo příznivců fantasy k poslechu rapidně přibývat. Inu, je to způsob, jak knihy přizpůsobit rychlejší době. Ale stejně mi při poslechu myšlenky příliš rychle ulétnou jinam. Když se to stane u knihy, prostě přestanete číst a nic vám neuteče.

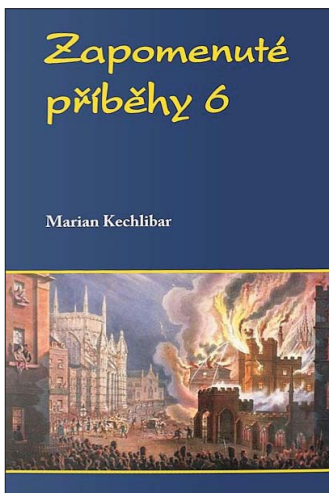
Večer potom uzavřela beseda s Petrem a Mišou Kubičkovými o jejich práci na české počítačové hře 1428: Shadows of Silesia. Je to historická adventura s fantasy prvky z období husitských válek, přesněji jedné konkrétní spanilé jízdy. Tehdy ještě nebyla venku, teď těsně po vydání sklízí pozitivní ohlasy. Petr s Mišou se v besedě soustředili hlavně na proces výběru motivu, historického období a rozdílů mezi psaním hry a knihy. Miša vyhrála předložské Vidoucí, spisovatelské řemeslo má osahané. Takže postupně přebírala vládu nad scénářem. Mluvili jsme a mluvili, až nějak začala zhasínat světla. Židličky v kavárně byly dávno nahoře a i natvrdlému by došlo, že máme jít. Nu, tak jsme šli. Budeme si to muset dopovědět příště. **HK**

Marian Kechlibar: Zapomenuté příběhy 6

V šestém pokračování série Zapomenutých příběhů se dozvíte například:

- jak poválečným nebesům vládly Komety – a jak jejich vláda skončila,
- kdo vyhlásil válku červům a proč,
- jak jihoafrický kmen uvěřil jedné -náctileté prorokyni a poslechl její příkazy, ke své vlastní škodě,
- co sdělila lidstvu hromada dětských zoubků, posbíraných vědci ze St. Louis,
- jak to vypadá, když nezadržitelná síla osmanské říše zaútočí na pevnost, která se nechce vzdát,
- jak jednou skartace úředních záznamů neplánovaně proměnila tvář velké evropské metropole,
- jak se kaštany ne/uplatnily v britském válečném úsilí,
- hodně o logistice
- a spolu s dávnými kapitány a námořníky si budete moci položit otázku „Kde probůh jsem?“

Skoro třetinu knihy tvoří rozsáhlá barevná obrázková příloha ve vysoké kvalitě.

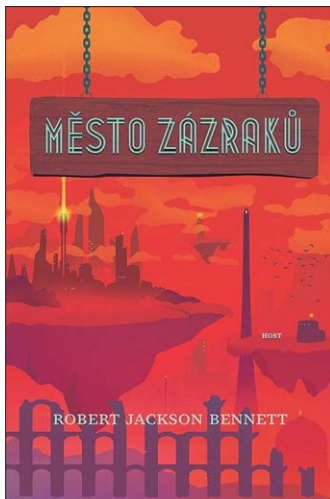
Robert Jackson Bennett: Město zázraků

Pripomeňme, že trilogie *Božská města*, jejímž je *Město zázraků* závěrečným dílem, je umístěna do světa, který odepaměti ovládala šestice božstev, která lidem z vyvolených národů propůjčovala kouzla, zde nazývaná *zázraky*. Jednomu z okolních, porobených národů se však nečekaně podařilo bohy přemoci a nedlouho poté se odehrává první kniha, *Město schodů*. Jde vlastně o detektivku. Tajná agentka Shara Thivaniová se svým pomocníkem SigruDEM Harkvaldssonem přijíždění do Bulikova, hlavního města bývalé božské říše, které je těžce postižené tím, že po zabití božstev přestala fungovat většina zázraků, na kterých bylo vystavěno. Zdá se, že některé zázraky fungují i nadále a mohly by ohrozit současnou křehkou politickou stabilitu nové podoby světa. Sharé se SigruDEM se nakonec podaří rozplést všechny nitky složitého spiknutí a odhalit, jak to vlastně se zánikem božstev přesně bylo. Zatímco v prvním díle jsme se vypořádávali s koncem fyzické existence božstev ve světě, v druhém díle *Město mečů*, který se žánrově blíží horroru, guvernérka Bulikova Turyin Mulagheshová, jedna z vedlejších postav první knihy, musí zvládnout podivné události, které vypadají jako jakési ozvuky božské činnosti. Jde tedy spíše o psychologickou reakci na situaci, kdy se svět významně proměnil. Kdy bezprostřední otřesy už dozněly, ale přichází obtížná fáze jejich začlenění do historie. Není proto divu, že i když byla kniha napsána kvalitně, byla zvláštním způsobem pochmurná, možná i neuspokojivá.

Protože na sebe knihy sice navazují, ale jinak jde o uzavřené příběhy, byl jsem před posledním svazkem zvědavý hlavně na to, do jakým způsobem změněného prostředí ho autor zasadí, tedy jaký žánr zvolí tentokrát. Nebo vzhledněji řečeno, jaká může být pointa cyklu, který směřuje od mimořádného ke všednímu? Ke změně skutečně dojde – *Město zázraků* dlouho působí jako kniha dobrodružná. Příběh se odehrává o mnoho let později, dlouho po všech hrdinských událostech. Shara Thivaniová zakončila svoji úspěšnou politickou kariéru a odešla na odpočinek, Turyin Mulagheshová po odchodu z armády bez velkého nadšení zasedá v parlamentu a SigruD Harkvaldsson se kdesi v pustině neúspěšně snaží vybit si vzték na svět i sebe sama dřevorubectvím. Události, které je znovu svedou dohromady, dlouho vypadají spíše jako osobní msta nebo možná politické spiknutí, protože svět se bez božstev změnil. Zcivilněl. Vývoj trilogie jakoby literárně, ve zcela obrazné podobě zkopíroval přechod od baroka k osvícenství. Nová doba, která se projevuje vyšším oceněním hodnoty člověka a zvýšenou citlivostí vůči utrpení, je nepochybně lepší. Ale je zajímavé, že i ve fiktivním, zcela abstrahovaném prostředí vyvolává ten starý svět dojem, že dřívější doby přesto byly tak nějak zajímavější. Modernímu světu chybí jakási nevázanost, radost a nadšení, které přesahují libovolně rozumnou míru. Je to podivný

paradox, když nás kniha přivádí k uvědomění, že zázraky a krutost od sebe vlastně nejde oddělit.

Mezitím zažíváme něco jako mírnou literární kocovinu, když se vyrovnáváme s následky dobrodružství, které už bylo, ale na které není jak navázat podobně dramaticky zajímavým způsobem. Autor si na změně nálady dává záležet, projevuje se i na takových detailech, jako že zestárlé postavy občas propadají sentimentu. Zkušenější čtenáři jsou však podezíraví čtenáři: ta nedokonalost je příliš nápadná, příliš dobře napsaná. Je jasné, že těch pár nesrovnalostí, na které s hrdiny cestou narazíme, bude hrát větší roli, než by se mohlo zdát, protože na pozadí se skrývá neodhalené tajemství. Ovšem autor jako by s tím dopředu počítal, takže s každou další informací je jasnější celková struktura závěrečného vysvětlení. Proto jsem příběh označil za dobrodružný: děj samotný je nápaditý, realie světa stále dokází okouzlovat, postavy jsou věrohodné a jejich vztahy nás zajímají. A postupně se smiřujeme s tím, že záhada za příběhem je vlastně celkem jasná, že tentokrát už nás vlastně není jak věrohodně překvapit, takže autor to nijak nevěrohodně zkoušet nebude. Kniha se však přesto čte dobře, protože má podstatně příjemnější atmosféru než druhý svazek. Z původních Božstev ve světě něco zůstalo, ale jsou to jen ozvuky odpojené od svého původního obsahu – něco jako když v našem světě neděle zůstala svátečním

dnem i dlouho potom, co už většina lidí vlastně nevěděla proč.

Teprve poté, co nás autor dostatečně ukolébá civilním prostředím a členitými peripetiemi, když nás přesvědčí, že rozumíme všemu, co se v příběhu děje, nechá sklapnout past, kterou na nás měl připravenou. Svět *Božských měst* byl světem inherentně náboženským, takže se nabízela otázka, zda se jeho „zázračnost“ může úplně ztratit. Povede vývoj ke světové společnosti, nebo vzniknou nějaká nová božstva odpovídající moderní společnosti? Teprve když uvěříme první možnosti, začne nám autor odhalovat, že dochází k té druhé. Je to však poznání svým způsobem děsivé. Z předchozích knih tušíme, že šestice původních božstev, která reprezentovala některé základní principy náboženství našeho světa, původně jednala víceméně ve shodě. Postupně se však izolovala, takže jejich působení ztrácelo proporce, až někdy připomínalo šílenství, což vyvolávalo krutost, která také nakonec vedla k jejich pádu. Přesto to byl stále svět divergentní, protože se v něm stále projevovaly vlivy všech božstev, byť způsoby někdy až nepříčetnými. Moderní racionalita je však mnohem žárživější, nesnese vedle sebe nic jiného. A i když začala jako vzpoura proti zvěrstvům, i ona má svoje formy krutosti, jak dobře víme z našeho světa. Je nelítostná zcela specifickým, neosobním způsobem. A jakmile se začne zdát, že modernita povstává jako nové božstvo, dostávají se postavy postupně do

zcela bezvýhodné situace. Hrdina může vzdorovat silnějšímu nepříteli, nedokáže však přemoci odosobněný systém.

Autor se v minulých dílech neváhal ke svým postavám chovat někdy překvapivě nelítostně, takže přiznávám, že se mu podařilo mě docela vystrašit. Vůbec jsem si nebyl jistý, jak chce podobnou šlamastiku vyřešit, protože historie našeho světa, kterou volně dramaticky kopíroval, mu nedávala příliš nadějná vodítka. Robert Jackson Bennett však vysokým očekáváním, která vyvolaly předchozí díly trilogie, dostál – velmi mě potěšila jak metoda, kterou příběh zakončil, tak výsledek, ke kterému dospěl. Na začátku dlouhého finále *Města zázraků* si totiž začal pokládat otázku, jak to, že některé původně bezstarostně roztroušené prvky, které jsme si zvykli brát jako kolorit jeho světa, vůbec můžou fungovat. Pustí se tím do nové interpretace řady z minulosti známých událostí a ve výsledku nám nabídne docela netriviální představu o metafyzice svého světa. Je to poměrně překvapivé, protože po celou dobu zázraky a božstva fungovaly jen jako fenomény, které jsme spolu s hrdiny brali za dané a které žádné vysvětlení nepotřebovaly. Tím, že svůj svět obdaří explicitní metafyzikou, si však otevře novou cestu, kudy může rozuzlení zápletky vést. Podobně tvůrčí využítí prvků, které jsou v příběhu dávno přítomné, ale dostanou nový a lepší význam, trochu připomíná tvůrčí metodu Sergeje Lukjaněnka v jeho sérii *Hlidka* – a výsledný dojem je stejně působivý.

Pozoruhodné je, že podobný postup nejen umožní uspokojivě rozplést zápletku, ale dokáže nabídnout i druhou úroveň pointy, tedy završit vyznění trilogie jako celku. V ní jsme se přenesli z „baroka“, kdy jsme viděli božské působení skoro všude, do „osvícenství“, kde ho nevidíme téměř nikde. Spolu s tím se vlastně změnilo i naše chápání skutečnosti: od „božstva jsou nezávislou fyzickou skutečností“ k „božstva jsou utvářena naší vírou“. Neobvyklé ovšem je, že v autorově pojetí podobná redukce náboženství na projev kolektivní vůle nevede k znevážení náboženství jako takového. Autor bere svůj svět natolik vážně, aby vzal za své, že byla-li povaha jeho světa z podstaty zázračná, nemůže taková najednou přestat být jen proto, že by to tak mohl napsat. Musí proto nakonec nějakým způsobem vytvořit „božské“, které by bylo přijatelné i pro moderní mentalitu. Jeho řešení je pochopitelně obrazné, doslovně možné jen v rámci jeho fiktivního světa. Ale vznikla-li původní božstva abstrakcí některých skutečných náboženských principů, nabízí se otázka, zda by jeho představa umožňovala zpětnou konkretizaci do našeho světa. Odpověď nejde stručně předvést, k tomu je potřeba celý příběh si přečíst, ale podle mne je kladná. Z ateistického hlediska se můžeme zeptat: chybí-li v našem světě metafyzika, vede to k tomu, že v něm chybějí i nějaké projevy života, které bychom považovali za žádoucí? Z hlediska existujících náboženství potom: do jaké míry naplňuje dnešní podoba víry ideál, který by byl hoden poučení, které moderní doba přinesla? Příklad mi mimořádné, že nějaká fantastická kniha tyto otázky nejen umožňuje položit, ale nabízí na ně i netriviální odpověď. Osobně mi pak přijde důležité, že dokonce nabízí určité východisko pro dříve zmíněné paradoxní pozorování, že zázraky a krutost jsou spolu podle všeho nějak podstatně spojené.

Stojí snad ještě za poznámku, že myšlenkové posuny celého díla se zajímavě odrážejí i v jeho literární struktuře. Nejdříve se zdálo, že autor se tak trochu nechal vláčet nutností napsat pokračování, takže bude mít vnitřní přesvědčivost jeho knih klesající tendenci. Ve *Městě schodů* jeho svět přirozeně povstával z toho, jak jsme ho poznávali, a jednotlivé realie se organicky stávaly prvky zápletky, což vedlo jak k zajímavosti, tak k věrohodnosti světa i příběhu. Ve *Městě mečů* se tento pohyb zastavil, takže kniha působila mnohem víc statickým dojmem, protože žila převážně z motivů předchozího dílu. *Město zázraků* pak vypadalo až poněkud konstruovaně, když se prvky potřebné pro zápletku teprve zpětně stávaly realiami světa. Nicméně tím, jak se překvapivě, ale logicky působící vyústění příběhu stalo i vysvětlením celého světa, získala zpětně na přesvědčivosti i obě pokračování. Neobvyklé ovšem je, že tyto literární proměny nebyly jen zvětškovou vynucenou autorovým záměrem.

Ráz jednotlivých dílů měl i svoje vnitřní důvody, protože odpočíval charakteru hlavních postav. První díl vyprávěný z pohledu tajné agentky vedl ke složitě špiónážní detektivce. Druhý jsme viděli očima vojačky, takže měl poněkud strohou a pochmurnou atmosféru. A třetím nás provázal barbarský bojovník ze severu, takže není divu, že jsme se jen obtížně vymaňovali z nekonečných peripetií, které s sebou přinášejí akční scény. Rozdílný charakter hlavních postav pak určoval i odlišnou povahu nebezpečí, kterým jsme spolu s nimi v jednotlivých dílech čelili. Tyto existenciálně poměrně rozdílné výpovědi však autor nakonec dokázal shrnout do jednoho konzistentního celku, což mi přijde jako pozoruhodný výkon. Zatímco řadu podobných souvislostí jsme mohli průběžně pozorovat, zcela nečekané pro mne bylo jiné „vnitřní vysvětlení“. Celá trilogie je netypicky vyprávěna v přítomném čase, ale ukáže se, že tato zvláštnost, která při čtení trochu ruší svojí zbytečnou naléhavostí, není úplně svévolná a má svůj nenápadný a nečekaný důvod.

Robert Jackson Bennett tak vytvořil zajímavě promyšlený svět, jehož intelektuální podnětnost byla neobvykle těsně spjata s čtenářskou atraktivností. Nakladatelství Host potom zaslouží uznání za opakovanou schopnost přinášet na český trh autory, kteří jsou schopni rozvíjet fantastický žánr novými a nečekanými působícími směry.

Jiří Grunt

Božská města 3, Host, 2018, překlad: Milan Pohl, 542 str., 389 Kč

Odposlechnuto

V minulých dnech nám ruská armáda přenechala tisíce tun munice. My ovšem od vrahů, lupičů a násilníků dárky nebereme, takže jim to co nejdříve pošleme nazpátek.

z facebooku ukrajinského ministerstva obrany

Rusové jsou obrovští vlastenci, ale je to asi stejný vlastnictví, jako u nás s hokejem. Jednou za rok si sednou na gauč, zapnou telku a fandí těm svým – jen to není hokej, ale nějaká další válka.

Honza Beránek

Vítejte v republice duchů. Kudy kráčely dějiny hrůzostrašné literatury v českých zemích

Pokud bychom pátrali po opravdu starých strašidelných příbězích na území Čech, museli bychom si osvojit němčinu. Právě v tomto jazyce vycházely svazky strašidelných pověstí sbírané i psané u nás, v českých zemích, sídlícími spisovateli.

Jména českých Němců či Rakušanů se však pramálo hodila do ideálního dějepisu české literatury, jak jej později vybudovali obrozenci 19. století. Záslouhou Josefa Jungmanna a jeho kolegů bylo místo v české literatuře vyčleněno jen česky píšícím autorům.

I díky tomu se propadl do naprostého zapomnění například pražský Němec Josef Schifffner, plodný autor rytířských románů, životopisů i sběratel pohádek. Literární dějiny ho vytlačily do zapomnění, přitom se jeho dílem přímo inspiroval Alois Jirásek při psaní Starých pověstí českých, jakož i Josef Linda, V. K. Klicpera a Karel Hynek Mácha. Také údajně první „původní novočeská próza“ České Amazonky je s největší pravděpodobností překladem německé předlohy od Josefa Schifffnera.

Současným čtenářům pomohl Schifffnera připomenout literární badatel a spisovatel Marek Vajchr, kmenový autor Revolver Revue, který z hlubokých ponorů do staré, německy psané literatury vytěžil již dvě mimořádné knihy. Tou novější jsou **Strašidelné Čechy** – výbor z díla dalšího neobyčejného autora jménem Otto von Graben zum Stein. Kniha vyšla v krásné úpravě s ilustracemi Chrudoše Valouška.

Česká republika duchů

Čtenář neznalý Vajchrova esejistického přístupu k literární historii se možná zarazí, když namísto úvodu narazí na sérii dialogů autora s jakýmsi Michaellem. Je to ale jen předznámenání von Grabenova způsobu psaní jeho několiksvazkového díla Rozpravy z říše duchů vydávaného anonymně v letech 1729 až 1741.

Rozpravy z říše duchů jsou skutečně vedeny jako rozprava dvou přátel – vzdělaného Pneumatophila a zvidavého Andrenia. Pneumatophilus je v překladu milovník duchů a vskutku – tato postava je přízrakům spíše nakloněná, často mnohem více než některým lidem.

Blíže zkoumání odhalí, že Pneumatophilus čili von Graben si příběhy sám nevymýšlel, jen v novém balení dialogu předkládá starší látky, čerpané jak z brakové literatury, tak třeba

z význačných kronik. Na díle je právě zajímavá ona forma dialogu.

Cílem není ani tak čtenáře postrašit, ale poskytnout mu nástroj zdravé, vzdělané mysli, aby se sám naučil, jak vnímat nadpřirozené úkazy. V knize je řeč o desítkách takových úkazů. Někdy se přátelé baví o tom, zda mají skutečně nadpřirozený původ, ale častěji není tato věc zpochybňována, jen jsou přehodnocovány okolnosti jevu.

Nebudeme daleko od věci, když řekneme, že Rozpravy z říše duchů jsou tři sta let starou učebnicí verifikace fake news. Na jednom místě například přátelé debatují, zda mohl opravdu Horymírův (zde ovšem Radiborův) kuň přeskočit z vyšehradských skal Vltavu až na druhý břeh.

Rozpravy jsou navíc vedeny velmi zdobným jazykem, plně zdvořilostí a bonmotů, už sám jejich styl přináší potěchu z četby.

Jelikož von Graben pobýval v Čechách, může si dovolit ironický výrok o místních obyčejích. Povšiml si velkého množství vyobrazení svatých či připomínek o jejich pobývání na tom kterém místě. Přišlo mu to podobné pohanskému bůžkaření, a navíc zcela zbytečné, neboť „dřevo, kámen, kov a jiné látky, z nichž se tato zpodobnění zhotovují“, mají stejně malou moc jako pohanské modly. Pneumatophilus tedy Království české nazývá „republikou duchů“. Míni tím duchy všudypřítomných svatých, ke kterým se lidé v nouzi utkají.

Cenzura strašidel

Kdo byl hravě von Graben? Pocházel ze starého innsbruckého rodu, byl mnichem řádu servitů a působil jako vojenský kazatel na Sicílii. Kvůli jednomu kritickému spisu si prý rozhněval papeže a musel uprchnout přes Čechy do Lipska, kde přestoupil k luteránské církvi a začal vydávat své Rozpravy.

Báje o duchách a přízracích ale nebyly v době osvícenství žádoucí. Neměly charakter pohádky a beletrie si ještě plně nevycházela své místo na slunci, takže byla často odsuzována jako marnění času. Pokud měla fantastický, nadpřirozený nádech, bylo to ještě horší.

Tehdejší instituce moci se k ranému „hororu“ stavěly podobně nedůvěřivě jako později komunističtí cenzoři. Vydávání „pověrečných a přepjatých“ Rozprav bylo z vyšších míst pod pokoutou zkrátka zakázáno.

Že byl odpor proti víře ve strašidla opravdu silný, svědčí patent Marie Terezie z roku 1766 proti čarodějnickým pověrám a historkám. Snad proto se Rozpravy naopak na pohled jeví jako osvícenský spis, který je k tématu kritický. Patent mimoходом vychází dva roky poté, co v Anglii zahajuje svou spanilou jízdu nový žánr gotického románu vydáním knihy Otrantský zámek.

Podivuhodným obratem osudu se pronásledovaný bludař později stal místopředsedou Pruské akademie věd. Funkci mu svěřil král Fridrich Vilém I., který si cenil von Grabenovy sečtlosti. Povídky o strašidlech jej nechal svobodně vydávat dál.

Důležitější bylo, že byl, stejně jako von Graben, luteránského vyznání.

Existují domněnky, zda se von Graben k luteránství nepřiklonil právě proto, aby si zajistil teplé místo na královském dvoře. Ostatně historika s pohněváním papeže může být v této souvislosti smyšlenkou, která měla dodat urozenému spisovateli punc mučedníka.

Protestantské založení autora vede oba fiktivní rozmlouvající přátele k tomu, že nadpřirozené úkazy často přikládají spíše jakési astrální ozvěně než nebohé duši z očistce, v níž ostatně vypravěč nevěří. Vůbec celý spis je protkán výpady proti katolické církvi. Protože však von Graben nechtěl riskovat příliš, autorem těch nejradiálnějších výrazů je „pomocný“ vypravěč Andrenius, jelikož Pneumatophilus by mohl být snadno zaměněn s alter egem samotného autora.

Vajchr připomíná, že Pneumatophilus své názory často opírá o učení Paracelsa, který rozděluje duši a ducha, což je jinými slovy astrální tělo. Je to právě astrální tělo, které často „straší“ v nadpřirozených historkách z Rozprav, nikoliv duše, která náleží Bohu. Přátelé nadpřirozené úkazy nepopírají, jen upozorňují na důležitost kritického přístupu k nim.

Úvodní Vajchrův text také poukazuje na to, že pokud se již někde vyskytly „skutečné“ nadpřirozené jevy, často se tak dělo v okrajových částech habsburské říše. V roce 1719 například psaly zcela vážně jedny norimberské noviny o slovenském měšťanu Michaelu Kašpárkovi, který se po smrti zjevoval lidem, a dokonce na svatební hostině obtěžkal několik přítomných žen. Vzpomeňme, že i slavný fiktivní hrabě Drakula je situován do rumunské divočiny, než se přesune blíže do civilizace.

Von Graben žil dvojím životem. Jako autor Rozprav vysvětloval podivné zvuky z hrobů působením astrálních duchů, coby pracovník akademie věd však jinde smetá ze stolu historiky o upírech a snaží se je vysvětlit racionálně.

Po Vajchrově historickém úvodu následuje fragment překlada von Grabenových Rozprav. Překladatel se zaměřil na příběhy, které se odehrávají v českých zemích. Některé jsou spíše kuriózní než strašidelné. Například příběh ze zámku Malín, který byl léta neobýván, protože v něm strašilo. V podzámčí správce panství jednou připravil pro své dcery slavnost a povolal na ni kapelu. Totiž: „V oně zemi musí na každou slavnost dorazit pražští studenti s hudebními nástroji, aby selské lúze odevzdali svou duši.“

Správce ubytoval nic netušící mladíky ve strašidelném zámku. V noci do jejich pokoje mlčky vešel podivný muž, rozložil před nimi holičské náčiní a vyzval je, že je oholí. K smrti vyděšení studenti poslechli a nejdůležitějšího napadlo, že přízraku prokáže podobnou laskavost. A to bylo dobře, protože právě to osvobodilo místního strašičiho zakletého holiče z věčného strašení.

Na jiném místě Rozprav čteme příběh o mladém střelci, který chtěl být nejlepším ostrostřelcem. S pomocí přítele myslivce v noci v lese vyznačí magický kruh a v jeho středu odlévají třiašedesát kulí, z nichž tři jsou určeny pro Satana jako odměna za pomoc. Přátelům se zjevují nejrůznější démoni, kteří se je snaží vytrhnout od práce, nakonec se jim zjeví i sám ďábel. Domýšlí-

vý mládenec však nebyl ztrestán jím, ale inkvizicí, která se o jeho paktu dozvěděla.

U tohoto příběhu zpozorněme. Setkáme se s ním totiž o sto let později v povídce Augusta Apela Čarostřelec. Je-li vám název povědomý, pak ano, tato povídka zase inspirovala stejnojmennou operu Carla Marii von Webera s libretem od Johanna Friedricha Kinda. Toho upoutala Apelova verze, podstatně temnější než von Grabenova. V ní je totiž střelec potrestán tím, že začarovanou kulí zastřelí svou snoubenku a skončí v blázinci. Ve Weberově opusu je od smrti uchráněna božím posvěcením.

Zrod Frankenstein z německého ducha

Apelova povídka je součástí ve své době velmi úspěšné antologie *Knihy duchů*. Vyšla v roce 1810, a to v Lipsku, tedy ve stejném městě jako von Grabenovy Rozpravy. *Knihy duchů*, ten název ještě zní nepovědomě. O dva roky později pak vychází francouzský výbor z prvních dvou svazků německé antologie pod názvem *Fantasmagoriana*. Tady již znalci hororu vědí. Tento francouzský výbor byl totiž knihou, kterou četla vybraná společnost anglických literátů v létě roku 1816 ve vile Diodati na břehu Ženevského jezera.

Povídky v antologii přítomné básníky lorda Byrona a Percyho Bysheho Shelleyho kreativně rozjitřily natolik, že padla sázka, kdo z přítomných napíše lepší hrůzostrašný příběh. Nejlepší dílo nakonec napsala v té době osmnáctiletá Mary Godwinová, která sem přijela jako milenka ženatého básníka Shelleyho. Po návratu do Anglie začala psát román Frankenstein čili Moderní Prometheus. Knižně vyšel o dva roky později bez uvedení jména autora.

Lidé autorství připisovali Shelleymu, ale později se ukázalo, že slavný básník se do vzniku díla připojil až později. Byl autorem některých pasáží; v té době fungovali Mary a Percy tak, že si běžně navzájem četli a opravovali rukopisy. Shelleyho manželka Harriet, která otěhotněla s jiným mužem, spáchala v témže roce sebevraždu, a tak nic nebránilo tomu, aby se Mary stala novou paní Shelleyovou.

Zbytek je historie. Frankenstein se stal tak úspěšnou knihou, že další romány Mary Shelleyové byly vydávány bez jména autorky, ale s výrazným upozorněním „Od autorky Frankenstein“.

Příčiněním znalce hororu Martina Jirouška byl pořízen překlad *Knihy duchů* do češtiny, vyšel v ostravském nakladatelství Protimlív. Původní *Knihy duchů* se nakonec rozrostla do sedmi svazků, v češtině vyšel kompletní první a výběr ze druhého doplněný obsáhlou předmluvou a obrazovým materiálem.

První dva svazky obsahují povídky Augusta Apela a Friedricha Launa, jejichž náměty jsou často převzaté ze starších lidových pověstí. Jejich styl moc nepřipomíná to, co je dnes označováno za horor. Jsou to spíše brakové příběhy s krkolomnými zápletkami obvykle posazené mezi příslušníky šlechty či alespoň bohatého měšťanstva. Často nechybí notná dávka humoru. Některé připomínají dnešní pohádky, jiné krvavý román či červenou knihovnu.

Škoda, že do českého výboru nebyla zařazena Apelova povídka *Obrazy předků*, která vyšla německy před vydáním *Knihy*

hy duchů. Stala se až součástí francouzského vydání Fantasmagoriana. Tento text totiž Shelleyová přímo cituje ve své předmluvě k Frankensteinovi.

Zato tu najdeme povídku Mrtvá nevěsta, která obsahuje zjevujícího se ducha ženy trápícího snoubence. Můžeme se domnívat, že v těchto scénách mohla Mary nacházet odrazy vlastních pocitů vůči manželce Percyho Bysse Shelleyho, s nímž ve svých sedmnácti letech čekala nemanželské dítě. To však přežilo po porodu pouhé dva týdny.

Samotný název francouzského vydání odkazuje na fantasmagorii. Dnes toto slovo používáme k označení něčeho vymyšleného, bláznivého. Původně to však bylo označení speciálních hrůzostrašných podívaných oblíbených v 18. století. Jejich běžnou součástí byla laterna magika – promítání stínů strašidel a duchů pomocí optické iluze.

O významu laterny magiky na tehdejší imaginaci píše velmi podrobně Marek Vajchr ve své publikaci Neviditelný rytíř aneb Rozbřesk imaginace (2019). Je pozoruhodné, jak beze stopy toto dnes již mrtvé médium zmizelo z povědomí i kulturní historie, ačkoliv mělo zásadní význam třeba právě na dobovou hrůzostrašnou literaturu.

Váchalovský dovětek

Kniha duchů či díla Otto von Grabena byly druhem literatury, kterou vášnivě sbíral a obdivoval samorostlý malíř a spisovatel Josef Váchal. Na základě jejich četby pak sepsal jakýsi krvák všech krváků naplněný brakovým dějem i nesčetnými odkazy pro zasvěcené. Jmenoval se Krvavý román, vyšel v bibliofilním vydání v roce 1924, tedy v době, kdy republikou kráčel obdiv ke všemu modernímu. Váchal šel vždy programově proti proudu. Díky pozdějším reedicím se toto dílo zachovalo do dnešní doby a drží si pověst kultovní knihy.

Odposlechnuto

Bránit svobodu a demokracii jen takovým způsobem, abychom nenaštvali agresora, to je jako hádat se s manželkou tak potichu, aby ji to neprobudilo. **SANTAL**

Kolik toho musí Putinova mluvčí Marija Zacharovová vypít, aby měla dvě promile?

Tři dny nic.

Havana

Ke svému zděšení Moskvané zjistili, že ruské kolo je ruské ruské kolo. **SATAI**

Čipy z praček prostě nejde napasovat do všeho. V Moskvě mohou mluvit o štěstí, že se ruské kolo zastavilo na začátku pracovního programu, mohlo totiž začít ždímat. **NAMATHUR**

Máloco vypovídá o válce tolik jako to, že 24. února hledali Ukrajinci na Google, jak připravit Molotovův koktejl, a 24. září Rusové tamtéž sondují, jak se dostat z Ruska. **gen. H.**

Žirafa je kůň vyrobený podle zadání zákazníka. **Santal**

Nedávno bylo přeloženo do němčiny. Překladatel Ondřej Cikán si uvědomil, že je třeba německému čtenáři přiblížit některé souvislosti, a doplnil překlad četnými poznámkami. Ty byly nakonec tak obsáhlé a objevené, že se je rozhodl vydat česky jako samostatnou publikaci: **Komentář ke Krvavému románu Josefa Váchala (bibliografii krváků obsahující)** (Ketos, 2020).

Podobně jako u Váchala samotného, snoubí se v této knize vědecká serióznost s hravostí až cimrmanovskou. Podle Cikána není možné Váchalův román bez vysvětlivek plně pochopit. „Na to je v něm ukryto příliš mnoho rozličných historických, literárních, okultních a autobiografických narážek, které si osamocený čtenář jen tak nevysvětlí.“

Zejména v předmluvě Váchal jmenuje bez bližších podrobností desítky starých brakových románů. Cikán se je jako první badatel pokouší jeden po druhém identifikovat, případně k nim dohledávat německé originály, neboť často šlo o upravené převody z němčiny.

Bibliografie těchto krváků na konci Cikánova Komentáře může být tedy bohatým zdrojem pro další bádání. Když vyšel Krvavý román poprvé v masovém vydání v roce 1970, vydavatel v doslovu sebevědomě napsal, že kniha přehodnotí dějiny české literatury. Jak ukazuje příklad studií Marka Vajchra, každé hlubší kopnutí do historických podloží populární četby v českých zemích hrozí podobným přehodnocováním.

Ivan Adamovič

Otto von Graben zum Stein / Marek Vajchr: Strašidelné Čechy. Revolver Revue, 2021

August Apel – Friedrich Laun: Fantasmagoriana. Sest. Martin Jiroušek. Protimluv, 2021

Ondřej Cikán: Komentář ke Krvavému románu. Ketos, 2020

Text byl poprvé publikován v Deníku N.

Ekologické odposlechnuto

Remízky jsou nesmírně důležité k zadržování vody a Rusů v krajině. **Bratříček**

Neházejme všechny Rusy do jednoho pytle. Pěkně po jednom. **Bratříček**

Literární odposlechnuto

„Přerostla mi má paranoia přes hlavu,“ otázal se Ignácius houfu, „nebo to skutečně mluvíte o mně, mongoloidi?“

John Kennedy Toole – Společení hlupců

Drahá Mino, proč jsou muži tak ušlechtilí, když my ženy jich jsme tak málo hodny? **Bram Stoker – Dracula**

Úryvek z příští verze ruského slabikáře: Ruský voják od Lymanu volá domů Ljubě. Ljuba se těší na novou Ladu. **SpeCZ**

Putin mobilizuje 300 000 mužů.

Ruský AvzoVAZ plánuje v roce 2023 vyrobit 300 000 vozů Lada. Náhoda? Nemyslím si. **Grobenius**

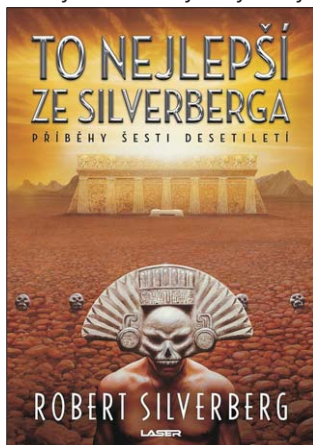
To nejlepší ze Silverberga aneb Trable s cestováním v čase

Výběr povídek z tvorby nesmírně plodného amerického spisovatele nabízí silnou kolekci přemýšlivé sci-fi tradičního ražení. Oblíbeným motivem povídek je cestování v čase.

Američan **Robert Silverberg** (nar. 1935) je jedním z nejvýznamnějších spisovatelů žánru sci-fi druhé poloviny dvacátého století. Bohužel se žádný z jeho románů anebo povídek nedočkal adaptace ve filmu nebo počítačových hrách, a jeho jméno tak trochu upadá v zapomnění. Nakladatelství Laser se jej u českých čtenářů pokouší oživit rozsáhlým povídkovým souborem, který vedle samotných povídek přináší také autorovy komentáře k nim, a je tak i dobrým průvodcem po světě americké sci-fi té doby.

Silverberg začal publikovat již jako velmi mladý. V roce 1955, kdy mu bylo dvacet let, mu vyšel román *Vzpouza na Alfa C*. Následovalo množství časopiseckých povídek v tehdejších pulpových magazínech, které vysokoskolskému studentovi přinesly finance i slávu a také touhu tvořit dál. Zejména v padesátých letech psal Silverberg desítky povídek ročně, tempo si držel ještě v šedesátých letech, kdy se spolu s dalšími žánrovými autory odklonil od nenáročných dějů a zkoušel to s přemýšlivější, čtenářsky náročnější sci-fi. V sedmdesátých letech však v psaní beletrie výrazně zvolnil, načež se v osmdesátých vrátil zpět k přímočarým příběhům a také se přiklonil k tehdy populárnějšímu žánru fantasy. Po celou kariéru přitom sbíral žánrová ocenění Hugo, Nebula a Locus; celkem jich převážně právě za povídkovou tvorbu získal dohromady třináct, poslední v roce 1990 (Hugo za povídku *Vstoupí voják. Později: vstoupí další*), a pak v roce 2003 získal ještě čestnou cenu „velmistr žánru“. Nominací měl více než šest desítek.

V souboru šestadvaceti povídek, který Silverberg sestavil pro vydání v roce 2012, samozřejmě žádná z oceněných nechybí. Kolekce se snaží relativně rovnoměrně zahrnout autorovu tvorbu v průběhu desetiletí (po dekádách je také členěna), což se jí daří; snad jen pětice povídek z první dekády jednadvacátého století budí dojem, že autor chtěl aktuálním „best of“ hlavně upozornit, že stále píše. Důležité jsou také předmluvy ke každé povídce, zejména ty z padesátých a šedesátých let dobře dokumentují vývoj americké sci-fi. Zprvu se dočítáme o pestrém prostředí laciných časopisů, kde si ale publikováním šlo slušně vydělat (a pilný Silverberg toho byl skvělým příkladem), s nástupem televize pak sledujeme jejich postupné zánikání a transformaci. V šedesátých letech se autoři sci-fi (stejně jako ti píšící takzvané „vážnou“ literaturu) houfně inspirovali drogami, později Silverberg píše o rozčarování z toho, že podle jeho názoru skvělé, ale možná příliš komplikované texty ztrácely čtenářskou přízeň a žánroví autoři se museli vrátit k jednoduchosti a přímočarosti, pokud se chtěli psaním ještě živit.

Co se týče samotných povídek, i *To nejlepší ze Silverberga*, podobně jako loni vydaný reprezentativní výběr z díla jeho vrstevníka a přítele **Harlana Ellisona** *Vrchol vulkánu*, ukazuje, že sci-fi nemusí být takzvané oddechové čtení, byť se k tomu (v poslední době pod vlivem filmu a počítačových her) opakovaně vrací. Silverberg samozřejmě není tak jiskrným, experimentujícím a místy až podvratným autorem jako Ellison, ale i tak nabízejí shromážděné povídky mnoho námětů k přemýšlení nad peripetiemi lidské existence. Až na výjimky autor nepotřebuje vesmírné rekvizity, vystačí si s podivuhodnými úkazy či výzkumy na naší planetě v blízké i vzdálenější budoucnosti. Jeho nejoblíbenějším (soudě z výskytu ve sbírce) motivem je cestování v čase – ať už hrdinové cestují z budoucnosti do minulosti, anebo, což bývá mnohem zajímavější (povídky *Plout do Byzance* a *Vstoupí voják. Později: vstoupí další*, obě z osmdesátých let), jsou postavy z minulosti vtaženy coby předmět výzkumu či zábavy do budoucnosti. Zároveň je dobré poznamenat, že cestování časem je sice v žánru sci-fi evergreen, ale zároveň jde o jeden z nejtěžších a nejproblematičtějších prvků, zvláště když hrdinové nejsou pouze přihlížejícími turisty, ale sami mohou dění v minulosti ovlivňovat. A občas čtenář musí vypnout logické myšlení, aby si mohl užít pointu (zde třeba *Na druhé straně*

Gaussovy křivky nebo *Jehla v kupce sena*). Silverberg je rozhodně skvělý psycholog: své hrdiny dokáže pozvolna (a tudíž dostatečně věrohodně) dostat až za hranu přičetnosti a ti se tak – jakkoliv třeba s ušlechtilými úmysly – ženou do záhuby (v povídkách *Sluneční tanec* a hororové *S mrtvými narození*). Povídka *Křídla noci* je poněkud neuspokojivá, zvláště když z předmluvy víme, že ji autor později rozepsal do románu – skutečně působí pouze jako první část čehosi většího a navzdory pokusu o pointu samostatně úplně neobstojí. Ve sbírce si nejspíš každý fanoušek sci-fi (snad kromě těch, kteří preferují akční varianty) najde něco, co ho uspokojí: od chytré hříčky s robotickým papežem v povídce *Dobré zprávy z Vatikánu* až po sugestivní rekonstrukci vzniku náboženství v laboratorní komunitě šimpanzů *Papež šimpanzů*.

Silverbergovy povídky za ta léta překvapivě málo zestárlý. Jistě je to i tím, že autor moc nepracuje s technologickými vymoženostmi. Ale svědčí to o nadčasových nápadech i o skvělém zvládnutí spisovatelského řemesla.

Pavel Mandys

Robert Silverberg: To nejlepší ze Silverberga. Přel. Robert Čapek a Petr Kotrle, EMG/Laser, Praha, 2021, 688 s.

Odposlechnuto

Začalo to ochranou přírody, ta se změnila v ochranu životního prostředí a dnes chráníme klima. Kamže to vede ona cesta dlážděná dobrými úmysly?

Brontosaurus

Příliš blízká budoucnost

Uběhlo už 14 let od památného setkání ve Sluneční čajovně v Hradci Králové, kde se zrodil žánr re-pre neboli real prediction. Odehrálo se tam autorské čtení krátké humorné povídky o zavedení robolektorů na jedné nejmenované středoevropské univerzitě, kterou napsal mladý právník Jan Hloušek. Bývalo zvykem, že autora uvede jiný člen Spolku přátel krásného slova a šťastný los osudu tehdy padl na Jaroslava Svobodu. Dnes mám před očima scénu, kdy tento hradecký výtvarník, esejista, mykolog a mystifikátor zahájil pořad tím, že mlčky vstal a všem ukázal malou cedulku, na kterou chvíli před tím napsal dvě slova: RE-PRE. Tento zcela nový útvar sci-fi je definován takto: „Příběh se stává reálným už ve chvíli, kdy po doposání textu ještě nestihl zaschnout inkoust na autorově brku.“ Ovšem s odstupem času jsme museli původní definici inovovat, jak se měnily i technologické postupy – nejprve musel zaschnout inkoust na papíře z tiskárny, a pak už ani žádný inkoust nehrál roli, prostě jen stačilo doklat text na klávesnici, nu a brzy i toto platit nebude. Pokud nebudeme magicky šermovat rukama před holostěnou s vševědoucím vizorem na očích, ujme se zřejmě kurzoru samotná umělá inteligence a napíše si vlastní příběhy.

Ale zpátky ke kořenům. Brzy si nový subžánr získal další stoupence a v roce 2012 vyšla i první sbírka re-pre povídek s názvem *Odpor je zbytečný* a dva roky po ní další, pojmenovaná *My jsme vám to říkali*. Na obou sbírkách je zajímavé to, že nešlo o klasické antologie, v nichž stojí každá povídka samostatně a nad výsledným výběrem bdí nějaký geniální editor. Nikoliv, zde povídky tvoří mozaiku příběhů, spojených desítkami drobných netušených nitek a vytvářejících společně plastický obraz budoucnosti, která se může stát současností dříve, než knihu čtenář odloží. Povídky navíc vznikají v diskusi, během workshopů, kdy všichni přítomní mohou podávat návrhy na zlepšení, takže knížky jsou vlastně kolektivním dílem a dnes někdo jen těžko rozliší, či rady prospěly zrovna jeho textu. I tak se skromně přiznávám, že na výsledné podobě jsem měla tu čest participovat coby editorka, a to celkem třikrát (zda geniálním způsobem, to ponechávám stranou). Samozřejmě jsme si všichni z autorského týmu během procesu tvorby užili spousty legrace a vznikly mezi námi přátelské vazby. Něco tak výjimečného a experimentálního (rozuměj: nekomerčního) mohlo vzniknout pouze v prostředí neziskového subjektu, jakým ale Spolek přátel krásného slova (později Nakladatelství Fortna) byl. Díky těmto šťastným shodám okolností se mohl žánr re-pre rozvíjet a nacházet další příznivce, takže se objevily první povídky ve slovenštině. Naše re-pre třeštění přilákalo i takovou osobnost, jakou je Františka Vrbenská, která různými způsoby přispívala ke společnému úsilí – jezdila na workshopy, psala předmluvy či doslovy a prezentovala s námi žánr re-pre na conech.

Byli jsme na zdařilé dílo náležitě pyšní, ale postupně nám mrzl úsměv na rtech. Ukázalo se totiž, že neváženě míněné predikce budoucího technologického vývoje se celkem záhy stávají skutečností, a to se všim všudy, tedy i s tím, co tak překot-

né změny způsobují na odvrácené straně našich životů. Když se v roce 2008 rozbil záchod na kosmické stanici ISS (podotýkám jediný, který se tam vyskytoval), což je motiv, který se objevil v povídce *Na počátku bylo...* (Odpor je zbytečný, 2012), přibližně asi měsíc poté, co byl text dopsán, tak nám to ještě nedocházelo v úplnosti. Jen tak na okraj, ještě tu máme další rozbitý záchod. Toalety se v kosmických plavidlech všeobecně podceňují, takže trapná situace se opakovala ještě jednou, neboť astronauti si na misi Crew 3 společnosti SpaceX museli vystačit s plenami (2021). Náš hrdina ze zmíněné povídky to ovšem vyřešil raději výsadem na opuštěné planetě, kde sice riskoval zdraví, ale nakonec si nejen ulevil, ale založil i celou novou civilizaci. Zdánlivě úsměvné téma, že?

Ovšem dramatická sebevražda Ivetty Bartošové, předpovězená v povídce *Týden v tiché firmě* (tamtéž), kde ve vyhrocení nešťastného psychického stavu umělkyně má prsty nedokonalá robotická krizová linka Sally, už tak velká legrace nebyla. Sally totiž zcela naplňuje směrnice EU a úvodní pozdrav pronese ve všech 23 oficiálních jazycích, načež ještě následuje dlouhá nabídka číselných voleb pro různé psychické obtíže, což je už samo o sobě tak absurdní, že jsme nevěřili, že by se něco takového mohlo někdy ujmout. Jenže o nasazení roboradců a roboterapeutů se opravdu uvažuje... Já sama se na vývoji jednoho takového podílím. Jmenuje se Poradím a bude to chytrý chatbot a zřejmě i voicebot. Do praxe ho začneme uvádět už letos. Vzpomínáte si na scénu z filmu *Demolition Man*, kde stojí nějaký zkroutěný mladík před holým panelem a strojený ženský hlas z reproduktoru ho uklidňuje a napravuje mu pošramocené sebevědomí? Tak toho se možná ještě dožijeme... Poměrně brzy po naší předpovědi následovalo také založení amerického Centra pro studium existenciálního rizika, zkoumajícího za vydatné podpory společnosti Skype čtyři hlavní hrozby pro lidstvo: umělou inteligenci, změny klimatu, jadernou válku a biotechnologie, přesně jak to popisuje i povídka *Reálné neuskutečno* (tamtéž), jenže o pár let dřív. Představa Centra excellence, na němž se bude podílet hned několik univerzit a bude prošípané nejmodernějšími výkřiky vědy a techniky, umělou inteligenci nevyjímaje, se začala naplňovat krátce po uveřejnění stejného nápadu v povídce *Medvídky dobíjejte přesně* (*My jsme vám to říkali*, 2014).

A tak se dá pokračovat. Výčet naplněných predikcí je až děsivý. O zneužití robotů a umělé inteligence pro vojenské účely bylo hodně napsáno jinými a povolanějšími odborníky, za nás zmiňme třeba elektromagnetickou pumu CHAMP, o níž prosáklý průběh v roce 2016 a která jako by z oka vypadla té z povídky *Vítězství Rossumu* (*My jsme vám to říkali*, 2014). Nebo služba Productivity Score, kterou se Microsoft pochlubil na sklonku října 2020, je nesmírně podobná smyšlenému produktu pro management callcenter s příznačným názvem TIRAN (Testovací inteligentní rastrový automatický nanobot) z povídky *Callcentrák* (*Odpor je zbytečný*, 2012). Reálná aplikace, jež měla pomáhat s měřením produktivity práce a zefektivňováním pracovních procesů ve firmách, tj. registruje, jakým způso-

bem zaměstnanci používají e-mail, jak komunikují s kolegy skrze podnikový chat apod., vyvolala vlnu nevole ze strany zaměstnanců, takže Microsoft musel složitě vysvětlovat, že se rozhodně nejedná o „šmírovací software“, ale spíše nástroj, který pomůže k zefektivnění procesů ve firmě. Ale kdo tomu věří, že ano?

Literární TIRAN jde ovšem mnohem dál, nehledá jenom čas, který zaměstnanci tráví prací, ale počítá jim přestávky, počty cest na WC, a hlavně hlídá, jaké jazykové prostředky zaměstnanci používají v komunikaci se zákazníky. Postupně vzniká tezaurus zakázaných slov, zaměstnanci se nesmějí hnout z pracovního místa v open space a jsou jim zablokovány soukromé telefonáty a pracoviště začne naplňovat do puntíku rysy „callcentráru“, ze kterého není úniku, a to ani tehdy, když chtějí pryč vrcholní manažeři firmy. Ale svým způsobem TIRAN uspěl a je v různých rozšířeních nabízen firmám, stejně jako týmový lídr PIST (Proces integrace systémů a týmů), který se sice v testovacím režimu na výzkumném pracovišti doslova zadřel, ale byl vyhodnocen jako komerčně využitelný, jelikož vyvolal u testovaných jedinců vyšší míru kooperace a kreativity (*Burnout, Už je to tady*, 2021).

V povídce *Případ Krtek* (*Odpor je zbytečný*, 2012) se poprvé objeví policejně-soudní program Sherlock, který na základě indicií vypracuje nejpravděpodobnější hypotézy, sestaví obvinění i žalobu a případně vynese rovnou rozsudek, a to o pouhé 2 roky předtím, než IBM vyvinula technologii umělé inteligence Watson schopnou zpracovat netřídně informace, se kterými si dříve poradil pouze člověk a jeho mozek. Watson ve verzi ROSS je určený pro právníkou oblast, konkrétně pro zpracování právnických dokumentů, ve kterých dokáže efektivně hledat, najít souvislosti a pomoci s dalšími úkony, které jsou důležité pro daný případ. Právnik ROSS teď pracuje v právnícké kanceláři BakerHostetler, která se specializuje na oblast firem nebo lidí, kteří vyhlásili bankrot. No, to už není daleko k naší vizi, stačí drobné propojení s databází dlužníků, exekutory a policií a všemocný nástroj pro výkon spravedlnosti je na světě!

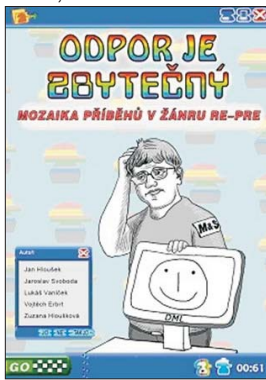
I další příklad naší předvídatosti se stal skutečností, když pětice vývojářů ze společnosti Color Tiger přišla v roce 2014 se Speciálním dálkovým ovladačem s názvem AnyMote. Je jakýmsi agregátorem pro elektroniku v domácnosti, jejíž ovládní vyžaduje dálkový ovladač. Miniaturní zařízení přichází s řešením problému, kdy pro každé zařízení, jako je televizor, Hi-Fi souprava, mediální centrum, reproduktory či klimatizace, je potřeba samostatný ovladač. AnyMote spojí veškerou elektroniku ovládanou dálkovým ovladačem a umožní ji obsluhovat pomocí chytrého telefonu. Se spotřebiči komunikuje přes Bluetooth a obyčejný infračervený vysílač, proto musí být umístěn tak, aby měl přímý výhled na elektroniku, maximálně z desetimetrové vzdálenosti. A má to ještě jeden háček – zařízení chybí vlastní software. Uživatel si proto musí zakoupit aplikaci Smart IR Remote pro Android, se kterou AnyMote spáruje. O něco vyspělejší je například systém Symco-Living od Siemensu, která má na starosti komplexní péči o budovu či do-

mácnost od topení a chlazení, větrání až po požární a bezpečnostní alarmy, ale stále ještě nejde o autonomní zařízení. To náš literární majordomus SAM (Systém Automatického Majordoma), vytvořený pro povídku *Příliš mnoho inteligence* (*My jsme vám to říkali*, 2014), je na tom už mnohem dál. Dávat příkazy všem spotřebičům v domácnosti je pro něj hračka, se vším si ví rady, sám vyhodnocuje, kdy je co potřeba, a s uživatelem komunikuje coby rovnocenný partner. Pravda, někdy je až moc autonomní...

A pokud se tu bavíme o chytré domácnosti, jistě vás jako první napadne chytrá lednice. Ono je dnes chytré ledacis, nicméně lednička se nabízí jako jeden z nejčastěji užívaných spotřebičů v každé domácnosti. Nakonec, proč by měla být jenom chladicí skříň, když toho může zvládnout daleko víc? Taková chytrá lednice nejen ví, co v ní chybí, ale sama vytvoří i nákupní seznam. Nebo uživateli nabídne recepty na jídla, která může uvařit z toho, co v ní má. Vaření si pak může zpříjemnit sledováním videí na displeji nebo posloucháním hudby – na chytrých lednicích totiž lze najít i reproduktory. Součástí bývá také operační systém, takže máte-li v domácnosti více chytrých spotřebičů, můžete je s lednicí propojit, a pak přes ni třeba zapnout vysavač, zhasnout světla nebo zamknout dveře. Přes svůj chytrý telefon si nastavíte teplotu chlazení, nebo si přepnete režim, pokud odjíždíte na dovolenou. Tohle už umožňují třeba chytré lednice LG, Samsung nebo Liebherr.

Právě Samsung v roce 2016 vyrukoval s lednicí Family Hub. Ta dokáže poskytovat uživateli přehled o svém obsahu, a to odkudkoliv, stačí jen otevřít aplikaci na mobilním telefonu a prověřit útroby vaší lednice doslova online. Navíc pohlídá datum expirace potravin, přehraje oblíbené skladby ze Spotify, anebo spojí uživatele se zbytkem rodiny. Takže přátelé, konec plýtvání potravinami! Akorát nezapomeňte správně nastavit datum konce trvanlivosti u sledovaných produktů (to teda bude prácička to tam zadat a pořád opravovat podle toho, jak bude výrobce kličkovat mezi zákonnými povinnostmi). Lednice oplývá dotykovým displejem a v kombinaci s wi-fi ji lze využívat nejen jako zmíněný komunikační nástroj, ale můžete si vyhledat oblíbený recept, zkontrolovat mailovou schránku nebo sledovat videa na YouTube. A teď přijde to nejdůležitější – speciální aplikace Groceries vyvinutá ve spolupráci se společností MasterCard propojí lednici s online prodejci potravin, kteří majitelům až do domu dodají, co jim v lednici aktuálně chybí! To jsou věci, co?

Jenom o rok později se objevila i chladnička společnosti LG Electronics, která se ovládá pomocí hlasu a umí provádět několik domácích prací, od plánování a řízení produktů až po online nákupy a objednávání služeb. Hlasové ovládní umožňuje aplikace Alexa od společnosti Amazon a díky tomu je možné nejen najít správné recepty, nakoupit nebo si objednat taxi či zkontrolovat počasí. Inteligentní lednička upozorňuje na vypršení data spotřeby, zanechá malé informační poznámky a vytvoří seznam nezbytných úkolů. Myšlenka chytré lednice, jež

umí výše popsané, ale se kterou uživatel spíše válčí, než by měl z její důkladnosti užitek, byla predikována v povídce *Příliš mnoho inteligence (tamtéž)*. Protože selhává připojení k internetu, lednice odmítá vydat svůj obsah a místo toho obsedantně provádí kontrolu stavu potravin. Naštěstí si hlavní hrdina s tímto nedostatkem hravě poradí známým „tvrdým“ restartem. Budeme však mít skutečně to štěstí, že ještě tenhle postup na spotřebiče z rodiny chytré domácnosti zabere? Nepřevzme prostě nějaký integrovaný systém kontrolu a lidský uživatel bude mít po žížalkách? Celý „internet věcí“, který je v současnosti tak populární, je přece postavený na tom, že spotřebiče jsou stále „chytřejší“ a přebírají iniciativu s nevinnou výmluvou, že tím uživateli „ulehčují“ život. A co když se ho rozhodnou „vylepšovat“, a to nejlépe podle vlastních měřítek?

Jistě, pokud se tu bavíme jen o automatickém zavlažování, které pozná, že nemá kropit trávník, protože se blíží déšť, tak v tom asi nebude spor. Ale co chytrý termostat, který rozhodne, že když je doma víc lidí, má nastavit nižší teplotu – chcete u sledování TV mrznout, protože nějaký stroj vyhodnotil, že se máme zahřívát navzájem? A když jsme u té TV, jako z hororu zní např. Netflix budoucnosti, který na základě momentálního rozpoložení, zájmů a historie zhlédnutých videí uživateli nabídne film, který se mu bude zaručeně líbit. Houby! Už úplně stačí, jak zmíněný TV kanál vnučuje hned po zapnutí filmové novinky a seriálové pecky a tvrdošijně je neustále vrací do karuzelu, ačkoliv je člověk už pětkrát přeskočil. Většina toho jsou totální pitomosti, na které se pak člověk dívá spíš ze zoufalství. Co kdyby v budoucnu neměl vůbec na výběr a dívat se prostě musel, protože podle momentálního rozpoložení musí relaxovat?

Ovšem skutečnou noční můrou je chytrý zubní kartáček, který uživatele upozorní, že vždy ve středu si zuby čistit málo, zřejmě proto, že chodí pozdě z práce. Kartáček si totiž povede statistiku čištění a bude v digitální stopě pátrat po příčinách střednědobých anomálií. Haha, tak to teda fakt ne! Ať si tenhle kartáčekový Poirot trhne štetinami! A teď vážně, ptejte se sami sebe: Co z toho lidé opravdu potřebují a chtějí? Jsme ochotni nosit chytré náramky nebo jiná čidla, která nás budou neustále kontrolovat? Které informace o sobě budeme chtít sdílet a s kým? Svěříme naše životy přístrojům? A co si dáte k večeři vy, musaku nebo šiškebab?

Ale zkusme se vrátit k chytré domácnosti s poněkud pozitivnějším přístupem. Co byste řekli na lednici, která ochotně přicupitá až k vám? Ano, i to bude časem možné. O tom, že se bude volně procházet po bytě, zatím lednička v povídce *Kdyby tisíc spotřebičů* (Nemožné se děje, 2022) jenom sní, ale v hlavách konstruktérů už nabývá konkrétních obrysů. Např. malá jezdičká lednice Ku od firmy Panasonic využívá zabudované senzory LIDAR, které jí umožňují samostatně se pohybovat po domácnosti, aniž by přejela batole či psiho mazlíčka. Chladničku ovládá uživatel hlasem, stačí pronést třeba: „Ahoj Ku, prosím, přijď k jídelnímu stolu!“ a robotická lednice se vypraví na uvečené místo. Bomba, co? Skvěle tak poslouží nejen uživateli v záchvatu lenivosti, ale například i osobám, které mají potíže s chůzí. Inu, moc se netešte – Panasonic plánoval, že samořídící lednice uvede na trh až v roce 2023 či ještě později.

A co tahle chytrá postel, která se sama ustele? Zní to dobře, že? A víte, že takový stlačí robot už skutečně existuje? V roce 2012 odprezentovala jedna španělská firma OHEA novinku. Jejich revoluční přístroj je nastaven tak, aby narovnal prostěradlo, polštář a peřinu, jakmile uživatelé postel opustí. Postel lze nastavit na automatický nebo manuální režim. V automatickém režimu se postel začne sama stlát 3 vteřiny poté, co z ní člověk vystoupí. Co však španělští vývojáři podcenili, je právě tento moment – co když to člověku trvá o něco déle a robot ho prostě zastele? Přesně tohle totiž prorokuje již zmíněná povídka *Příliš mnoho inteligence* (poprvé zveřejněna na serveru Pismak.cz už v 2011). Ne vždy se tak všechny vynálezy jeví jako užiteční pomocníci, někdy jsou spíš člověku nebezpečné.

Jako hodně vzdálené sci-fi vypadá myšlenka smartfonu, který je zabudován přímo do předloktí uživatele. Pravda je však taková, že na projektech běžně dostupné podkožní elektroniky se už zcela vážně pracuje. Např. badatelé z kanadské softwarové společnosti Autodesk něco takového už testovali v roce 2012 a dokonce se jim povedlo s elektronikou komunikovat přes kůži prostřednictvím Bluetooth a také přístroj bezdrátově napájet energií. Na druhou stranu si příznemje, že samotný koncept podkožních zařízení vzbuzuje v řadě lidí celkem odpor. Podkožní elektronika má samozřejmě celou řadu rizik. Může se např. porouchat a bude ji tudíž nutné zase vyjmout a opravit či vyměnit. Může způsobit infekci nebo být zneužita pro špehování a vydírání. Tato obava byla živě diskutována zejména s plány na očipování lidí. Čip měl nahradit občanský průkaz, pas, průkazku na veřejnou dopravu, legitimaci do knihovny, nejruznější vstupní karty, permanentku do posilovny či do kina – a mohli jsme zapomenout na peněženky či na věčné ztráty dokladů. Velký prostor pro využití čipů se otvíral třeba ve zdravotnictví. Jsou země, kde se tento nápad uvedl do praxe – např. Austrálie nebo Švédsko.

Různé sociologické sondy totiž ukazují, že lidé jsou stále více ochotní do sebe vpustit techniku. Mobilní telefony jsou už teď prakticky součástí našich těl a mnozí lidé si bez nich připadají jako bez důležité „končetiny“. Je pak trochu těžké zabránit tomu, aby tak důležitou věc člověk ztratil, a protože ji potřebuje mít stále po ruce, tak ji nosí po kapsách či jinde blízko těla. Řešení by mohl nabídnout náramek Cicret, který disponuje průsvitným displejem a promítá se rovnou na pokožku uživatele. Ovládá se stejně jako dotykový displej současných mobilů. Náramek měl mít vyměnitelnou baterii, měl být vodotěsný a fungovat na telefonech jak s Androidem tak s iPhonem. Nápad vznikl někdy kolem roku 2016, ale stále se pro něj nenašel investor. O dva roky dříve jsme v povídce *Faktor Epsí* (My jsme vám to říkali, 2014) poprvé představili náš SmartBone, mobil uložený pod kůži uživatele na předloktí a fungující společně s vizorem, který nahrazuje potřebu displeje i klávesnice. Svěmu uživateli ušetřuje časté elektrošoky, jelikož přístroj v testovacím režimu tímto impulzem doprovází každou informaci, kterou mu zprostředkovává, a to včetně nejruznějších reklamních sdělení.

Zajímavé je, že drobné elektrošoky se ukázaly jako naprosto reálný nástroj na zahánění nudy. Vědecká studie, která vy-

šla v roce 2014 v časopise *Science*, dokazuje, že mnoho lidí raději dostane elektrický šok, než aby se posadili a jen tak přemýšleli. Neurologové z Virginské univerzity požádali testovací skupinu vysokoškoláků, aby 15 minut seděli v prázdné místnosti a nedělali nic. Poté měli zhodnotit, jak se jim dařilo na něco se soustředit a jak se u toho cítili. Většina studentů odpověděla, že se nedokázali soustředit – a polovině se to vůbec nelíbilo. Načež vědci dali studentům slabý elektrický šok a zeptali se jich, jestli by zaplatili za to, aby nedostali další. Co myslíte, jak zněla odpověď? Samozřejmě, že ano! Pak vědci posadili studenty zpátky do laboratorní místnosti, kde neměli nic na práci a ani čím by se zabavili – s výjimkou tlačítka ušetřujícího elektrické šoky. A výsledek – většina účastníků testu si radši samo ušetřilo ránu elektrickým proudem, než aby nedělali nic. Dá se tedy říci, že naše předvídatost k vysoké toleranci „šokových“ impulzů, kdy i smatbone bude opatřen takovou funkcí, se zakládá na reálných základech. A přiznejme si, že našemu nutkání „něco dělat“ – třeba alespoň zkontrolovat e-mail – je zkrátka těžké odolat. Kdo z nás se aspoň občas nepodívá na mobil, a to třeba uprostřed letního dne na dovolené u moře?

Ze stejné rodiny nápadů je i velký hit „emočních“ počítačů, za kterými se skrývají programy na rozpoznávání obličejů a také nálady sledovaných subjektů. Technologie původně zamýšlená pro bezpečnostní agentury a marketéry má však ještě své mouchy. Právě chyby v rozpoznávání emocí jsou námětem povídky *Neberte si to osobně* (My jsme vám to říkali, 2014), kde je nový produkt testován na studentech a je jim aplikován do e-mailové komunikace. Emoce jsou rozpoznávány z výrazu tváře, jeho zvukových projevů (hlas, povzdechy aj.) a také z detekce dotyků pisatele na klávesnici. Všechny tyto informace zpracovává sofistikovaný program Emotouch a na jejich analýze se ve vteřině rozhoduje, jaká slova do e-mailu doplnit, nebo naopak ze zprávy vypustit. Z takto „přeložených“ komunikátů ovšem vzniká celá řada nepříjemných nedorozumění. Jenom o dva roky později zaplavila média zpráva, že Apple koupil mladou společnost Emotient (povšimněte si i podobnosti názvů produktu!), která využívá umělou inteligenci k rozeznávání emocí z výrazů ve tváři. Tuto technologii využívali především zadavatelé reklamy, kteří pomocí ní zjišťovali reakce diváků na reklamu. Vyzkoušeli ji také lékaři, kteří tak chtěli odhalit známky bolesti u pacientů, jež se sami nedokážou vyjadřovat. Maloobchodníci pak technologii využívali ke sledování výrazů v obličejích u zákazníků procházejících uličkami obchodů nebo mezi regály se zbožím. Od té doby je ticho po pěšině, takže není zřejmé, k čemu zamýšlí Apple technologii využít on. Snad si nikdo od nich nepřečte zmíněnou povídku a neinspiruje se...

O tom, že nápady kolují vesmírem a občas zasejí stejné mentální semínka na různých místech, dokazují brýle Google Glass. Je to v podstatě počítačové zařízení s malou obrazovkou velikosti známky a kamerou připojenou k rámečkům brýlí nad pravým okem. Měl mít možnost nahrávat video, připojit se k e-mailu a vyhledávat informace na internetu přes mobilní připojení k telefonu uživatele. Brýle se objevily na trhu na podzim

2014, jen pár měsíců poté, co se v naší povídce *Faktor Epsi* poprvé vyskytl již zmíněný vizor, který vypadá jako brýle a funguje ve spojení se SmartBonem. A to včetně politováníhodné vlastnosti, kdy různými zprávami zakrývá zorné pole tak, že hlavní hrdina téměř nic nevidí, motá se mezi chodci, zakopává o obrubníky a šilhá přes obroučky, takže místo za vědce ho mají za blázna. Nějak tak dopadli i dobrovolníci, kteří Google Glass na žádost vědců z Kalifornské univerzity vyzkoušeli. Všichni tři účastníci testu měli významně slepé skvrny v pravé horní části zorného pole. Důvodem je přítom samotný hardware. Google samozřejmě jakékoliv stížnosti odmítl s tím, že uživatelé si zřejmě nenasazovali Google Glass tak, jak je uvedeno v příložených návodech, ale nosili ho špatně před pravým okem. Správně však má být displej umístěn nad okem, a nikoli před ním. To literární předloha je v tomto ohledu nekompromisní a zaměstnává různými nabídkami a reklamními bannery či spoty uživateli pozornost. Kromě toho ho upozorňuje na dění kolem něj, funguje jako čtečka a vůbec je všestranný. Zbývá už jen maličký kousek, aby filtroval realitu... Jenže vývoj nezačínáme, takže vizor v pozdějších povídkách skutečně poslouží i tímto způsobem, ať už naprosto zkusí pravdu o stavu města (*Růžové mámení*, Už je to tady, 2021), nebo umožní dvěma mladíkům společné soužití, přičemž se vzájemně zobrazují ve zlorech jako dívka (tamtéž). To je ovšem stále „hudba budoucnosti“, tedy doufejme...

Ani naši aboti, dle zavedené klasifikace tedy androidi, nemuseli dlouho čekat na svou realizaci v praxi. Jejich literární podobu přinesla ikonická povídka *On, abot* (My jsme vám to říkali, 2014). Aboti jsou poněkud hloupější než lidé a moc se neosvědčí v pozicích, kde jde o víc než jen fyzickou činnost. Samozřejmě je jejich tvůrci postupně vylepšují, takže nakonec dokážou věrně imitovat třeba amerického prezidenta vč. proslulé neposlušné vlasové přehazovačky (*Co vyprávěl starý abot*, Už je to tady, 2021). Realita je v tomto směru poněkud pozadu. Teprve v loňském roce Elon Musk odhalil plány na vytvoření humanoidního robota Tesla Bot, který bude mít dvě ruce s pěti prsty a dvě nohy a bude vypadat hodně jako člověk. Roboti jsou určeni pro „nebezpečné, opakující se nebo nudné úkoly“, ale údajně budou „přátelštější“, protože půjde jen o stroje na mechanické úrovni. Jelikož dokáží běžet rychlostí maximálně 8 kilometrů za hodinu, tak před nimi člověk v ohrožení bez problémů uteče. Tohle prý Elona Muska, který se netají svými obavami z umělé inteligence, uklidnilo. No, to my v povídkách před nedokonalou umělou inteligencí varujeme pořád. Naše obavy stupňuje fakt, že Tesla není jedinou automobilkou, která chce vyrábět humanoidního robota. Máme tu už desítky let učícího se robota Asimo od Hondy a je v tuto chvíli neuvěřitelně vyspělý. Podobně i japonská Toyota nebo americký General Motors mají také své vlastní roboty. A určitě se přidají i další.

Třeba vývojáři umělých inteligencí v londýnské laboratoři DeepMind, která je součástí impéria Google, použili výsledky mnohaletého výzkumu chování a učení nejmenších dětí a stvořili inteligenci PLATO (Physics Learning through Auto-encoding and Tracking Objects). Neurovědec Luis Piloto se svými kolegy z americké Princeton University vytvořili tuto umělou

inteligenci, která umí myslet jako nemluvně, ale učí se rychle s pomocí scének s kuličkami (2022). Nakonec proslulý fyzik Stephen Hawking neustále varuje před umělou inteligencí, protože podle něj by mohla v budoucnu být hrozbou pro lidstvo. Obává se především následků rychlého vývoje, který by mohl stát u zrodu něčeho, co by mohlo mít podobné schopnosti jako lidé, nebo by je mohlo dokonce i předstihnout. O tom, co může způsobit jeden velmi svéhlavý robot, vypovídá i povídka *Kudy cestou do pohádky* (Už je to tady, 2021). Zvidavý robot Otěsánek tam natropí spoustu neplechů a v neřízené touze po poznání je schopen zhltnout cokoliv. Před zlými roboty, které nejdě ovládat, ovšem varuje i celá řada jiných osobností, kromě zmíněného Elona Muska třeba futurolog Nick Bostrom nebo Mo Gawdat, dříve ředitel laboratoří Google X. V rozhovoru pro *The Times* varoval před umělou inteligencí a nechal se slyšet, že nevyhnutelně dospějeme k podobnému systému, jako je fiktivní Skynet z filmu *Terminátor*. Tento egyptský podnikatel a spisovatel dokonce prohlásil, že „realita je, že vytváříme Boha“. Podle Muska hrozí, že by se umělá inteligence jednoho dne mohla stát „nesmrtelným diktátorem“. Jak taková hrozba může vypadat, když se chytrá zařízení zblázní, vykresluje naturalisticky povídka *Skvělé nové časy* (Odpor je zbytečný, 2012). Hlavní postava tam musí likvidovat pomatené přístroje, které ze zálohy útočí na poslední přeživší po globální katastrofě, v níž má umělá inteligence v podobě superpočítače DML (Decentralizovaný mozek lidstva) taktéž prsty. Mimochodem, i tato – v žertu míněná – myšlenka už nachází své naplnění. V severofinském městě Kajaani bude v letošním roce uveden do provozu nejrychlejší superpočítač světa LUMI s teoretickým výkonem 550 petaflopů. LUMI je jednou ze snah Evropy vyrovnat se superpočítačovým velmocem, tedy USA, Číně a Japonsku. Cílem v budoucnu je vybudovat takzvaný exascale superpočítač s výkonem alespoň jeden exaflop (trilion, tedy miliarda miliard výpočetních operací s pohyblivou desetinnou čárkou za sekundou). Inu, aby se nenaplnily i prorocké vize z povídky *Potíže s pamětí* (Odpor je zbytečný, 2012), či horší, jak už bylo naznačeno.

Za veškerými produkty, jež se nakonec obrátí proti svým uživatelům nebo začnou okupovat jejich životy natolik, že ti pak přijdou o možnost svobodné volby, stojí v našich příbězích hegemon Malý&Slabý. Jeho zakladatel a ředitel Jindřich Brána prohlásil, že „kybernetizace lidského života je naprosto nutným a zákonitým vyústěním antropologického vývoje lidského druhu“. Jelikož si bez digitálních produktů této již celoplanetární korporace nelze vůbec představit běžné fungování, musíme poraženě přiznat, že má pravdu i v tom, že kdo váhá s dvacetičtyřhodinovým připojením, váhá marně, dříve či později prostě připojen bude, ať chce nebo ne. A my k tomu dodáváme – jednou bude úroveň spojení (zejm. parametr Vi-Ha neboli virtuální haptika) zkoumána už u batolat hned vedle výšky a váhy, jak to věrohodně vykresluje povídka *Supermatky rulezzz* (Už je to tady, 2021).

Říkáte si jistě, že nakonec není nic výjimečného, když autoři sci-fi dokázali na základě dosažených výsledků ve vědě a technice odhadnout, kam se naše civilizace posune v nějaké

vzdálené budoucnosti. Jenže tahle budoucnost začala být až nepříjemně blízká. Než se podařilo po dlouhých 7 letech sestavit další (v pořadí už třetí) sbírku, tak se většina předpovědí naplnila, a tak není divu, že knížka nese název *Už je to tady*. A skutečně, na našlapané IT produkty narážíme na každém kroku. Naše životy začaly okupovat chytré mobily a jejich appky, média původně zamýšlená jako „sociální“ síť se proměnila v jeden bleší marketplace a počítačové aplikace se staly trvale napojenými na internet. Stejný osud postihl i domácí spotřebiče a člověk se ocitl nedobrovolně v roli obsluhujícího personálu, který ošálen pocitem, že mu tyto technologie pomáhají, se stal na svých nových „pánech“ naprosto závislý. Práce, zábava, úklid, cestování – nic se už neobešlo bez toho, aby se náš zrak neupíral do nějaké obrazovky a naše prsty nešoupaly po jejím hladkém povrchu. Málokdo už poslouchá, co druhý říká, debaty obvykle nikam nevedou, úkoly se nestíhají a v temných zákoutích virtuálu zůstávají rozepsané a nikdy neodeslané maily. Všudypřítomné reklamy blbnou lidem mozek, zaplňují zorné pole a nacházejí stále agresivnější způsoby, jak se propašovat do našeho soukromí. Každého uživatele IT produktů začíná více či méně postihovat digitální demence, prostě hloupneme, zatímco „chytré“ aplikace za nás vybírají hudbu, nábytek, oblečení a nakonec stejně vědí lépe, co sami chceme nebo potřebujeme. Tuto realitu trefně odráží povídka *TIRAN v ráji*, která nás zavede do prostředí supermarketů (Už je to tady, 2021). Těm, co se nespokojí s první nabídkou, poradí internetové vyhledávače. Bez „chytrých“ radílků už ani nezaparkujete, s rozvojem e-shopů trávíme stále více času ve virtuálním světě.

A pak přichází covid-19, který uvrhl lidi do totální izolace. V malých rodinných jednotkách se snažíme uchránit před nákazou, nákupy nám doručují kurýři a nechávají je stát za dveřmi, a my si zvykáme na všechny nevýhody „ploché“ komunikace přes obrazovky. Děti si tímto způsobem nahrazují zrušenou školní výuku, ale je to jak zlý sen, který děsí obě strany – žáky i učitele. Není proto překvapivé, že na absurditu s tím spojenou reaguje svým jízlivým humorem povídka *HUKOT* (Nemožné se děje, 2022). Na vysokých školách přednášejí vědci černým kostičkám seřazeným pod sebou, toť jediné zbylo ze studentů a vášnivých disputací nad epistemologickými otázkami pravdivosti lidského poznání. Na pracovní porady se přesouváme v teplácích na gauč, který dříve představoval relaxační zónu. Odtud si vyřizujeme „návštěvy“ příbuzných, ale i terapeutické konzultace, lekce cizího jazyka nebo tolik oblíbené webináře, jak dělat to či ono lépe. Vysavače na nás mluví a neslyšně se samohybně pohybují po podlaze a my mezi nimi proskakujeme do kuchyně, kde kralují „chytrá“ robotická udělátká, jež sice hlavně hučí a pípají, zamíchat chystaný pokrm povětšinou ještě musíme sami, ale vyčkejte pár let... nebo spíš měsíců? Abyste pak nedopadli jako hrdinka povídky *Supermatky rulezzz*, kterou komanduje přechytlý sporák a neúprosně trvá na tom, jaké ingredience a v jakém množství si mají na přípravu zvoleného jídla použít (Už je to tady, 2021).

Ptáte se, zda se s tím dá něco dělat? Inu, není nač čekat, vývoj jde neuvěřitelně rychle dopředu, a tak jen s ročním odstu-

pem vychází sbírka další, tentokrát reflektující, že Nemožné se děje. Samotný koncept reálného neskutečna se opírá o poznatky filozofa Platotela, řeckého filozofa, který žil přibližně v 5. století před naším letopočtem a jeho dílo je svým významem srovnatelné s jeho současníky, jakým byl Sokrates nebo Herakleitos. Pro podobnost jeho jména s jiným velikanem této doby – Platónem – zůstává někdy Platoteles opomíjen, přestože jeho koncepty, teorémy a oxymorony, jako Pes štekající v jeskyni, Platotelovo číslo nebo časoprostorová teorie Tady a teď, patří k těm nejužasnějším myšlenkám, které kdy kdo sdělil světu. Bohužel se z nich zachoval jen zlomek, a tak někteří pseudovědci zpochybňují celou filozofovu existenci. Až se totiž potvrdí prozíravost tohoto génia, bude celý vědecký svět překvapen! (A doufejme, že nebude pozdě...) O konceptu reálného neskutečna toho bylo zatím řečeno málo, proto to chceme poslední sbírkou povídek napravit. Znáte takový ten pocit, kdy se něco přihodí a vy si řeknete: „To není možné, jak se to jenom mohlo stát?“ Tak právě tento pocit nejvěrněji vystihuje podstatu celé myšlenky reálného neskutečna – je to nemožné, ale přesto se to děje.

A pokud zažíváme tento pocit stále častěji – není třeba zastírat, že význačně nám k dosažení tohoto pocitu pomáhají technické základy posledních 40 let vědeckého a průmyslového vývoje – mění se logicky i naše stanovisko. Už není naším cílem předvídat, co zase vývojáři vymyslí, to už je celkem snadné. Teď se nezbývá než zamyslet, co to všechno přinese. Co to s námi udělá. Bude to evoluční skok na homo digitalis (člověk počítající na prstech do pěti), nebo na homo dementialis (člověk zaostalý)? A co všechno ještě technologiím dovolíme, aby vzaly pod svá křídla? A žije se nám opravdu ve světě prospikovaném robotickými, automatickými a intuitivními vynálezy opravdu lépe? Nebo prostě už není cesty zpět, kromě kompletního restartu. Podle nás, autorů a autorek re-pre příběhů, k němu spějeme, a to přesně 42 let po P. Jen tu je otázka, jaká inteligence se po něm obrodí, zda ta, která ovládá životy svých servisních techniků, nebo ta, která je vymyslela. Až už tak či tak, pamatujte: odpor je zbytečný a my jsme vám to říkali. Už je to totiž tady a nemožné se děje. Inu dobrá, technický pokrok nezastavíme, ale můžeme se u toho alespoň smát, co říkáte?

Zuzana Hloušková

Odposlechnuto

Navzdory neúspěšným pokusům modlitby a oběti fungují, příslušná božstva skutečně sem-tam něco vyslyší.

Problém je spíše v tom, že když je druhá strana schopná obětovat lidi po stovkách, dopadne to, jako kdybyste nabízelí sunar na Oktoberfestu.

Přiznání Illuminátů

Nikdy nevěřte lidem, kteří vstávají na první zazvonění budíku. Kdoví čeho dalšího jsou ještě schopni.

KENJIRO

Jiří z Poděbrad očima šaška Palečka a Jana Žižky

Pan Tomáš Němeček si na mě opět vzpomněl a zaslal mi svou novou knihu. Sedmá část série životopisných komiksů pro mládež je věnována nominálně životu a dílu p. Jiřího z Poděbrad. Do určité míry však mimochodem pokrývá i život p. Jana Žižky a celou historii husitů. A jako nášup i tu část vrcholných

českých dějin po husitství, která pro mě byla už od základní školy nepřehledná a nezapamatovatelná: habsburské intermezzo po Lucemburcích, po nich exot p. Jiří, následovaný Jagellonci.

Setrvale se snažím, aby mé potomstvo mělo užitek z naučného přínosu série p. Němečka. Takže mám zkušenosti, jak dnešní nesečtělá mládež reagovala na jednotlivé knížky: nechci ten kontrast přehánět, avšak mám pocit, že třeba díl o p. Janu Husovi byl výrazně složitější a čtenářsky těžší než třeba životopisy p. Jana Amose Komenského nebo p. Karla IV. Lucemburského. Pamatuju si, že pány Jana Amose a Karla IV. jsem s dítětem proletěl (pod nějakou korupční záminkou) velice snadno. V tomto smyslu si myslím, že p. Jiřík se zařadí spíše k těm složitějším textům.

Naučný efekt se ale vůbec neomezuje na děti: řekl bych, že tato kniha mi asi poprvé podala osobnost husitského krále nějak srozumitelněji a pozitivně.

Kvality série *Velikáni do kapsy* se nemění a dozrávají: zůstává vřelě zaujetí pro veřejný i soukromý život protagonistů. Koncept stručného životopisného přehledu dovedl autor do spirituálních kvalit: příběh je jednoduchý a jasný; s poučením pro dnešek, ale zcela bez anachronismů; pozitivní, ale s vědomím překážek a dilemat. Obzvláště se v části o p. Jiřím povedl obraz jeho charakteru a strategického myšlení: nešel snadnou cestou oportunistické konverze ke katolictví, ale na druhou stranu neustále hledal dialog a dohodu. Kniha zdůrazňuje i chytrou taktiku krále, který pro hájení české samosprávy a vyznání proti tlaku Říma a jiných vnějších a vnitřních odpůrců používal nejlepší zahraniční poradce.

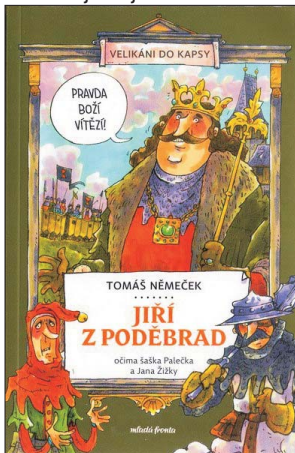
Zvláštní perlou pro čtenáře je vyprávění cesty propagačního českého poselstva po evropských dvorech.

Kniha se mi líbila hezky a vřele ji doporučuji. Je vzácná svým vyváženým tónem, kterým hovoří o předcích jako rovný s rovným – o lidech stejných, jako jsme my. Nevidí je ani jako nedosažitelné titány, ani jako infantilní primitivy nebo pouhé loutky ovládané silami a strukturami, o jejichž existenci by neměli tušení.

První věta knihy: *Král Jiří z Poděbrad se objevuje v českých dějinách jakoby odnikud.*

Poslední věta: *Proto si ho budou Češi pamatovat ještě dlouho poté, co my už tu dávno nebudeme.* **Jára Mikovec**

Databáze knih: 100 % (z 1 hodnocení)(v Goodreads není a zdá se, že definitivně zrušili možnost přidávat nové knihy) *Tomáš Němeček: Jiří z Poděbrad očima šaška Palečka a Jana Žižky (Velikáni do kapsy #7), Mladá fronta, 2022, 144 str.*

Aldebaran aneb Mystika, příšery a diktátor na vzdálené planetě

Komiksový román brazilského tvůrce těží z promyšleného sci-fi světa. Děj zajímavě mísí poznávání podivuhodné planety s bojem proti totalitní moci, celkově je však až příliš znát stáří komiksu.

Edice Mistrovská díla evropského komiksu nakladatelství Crew dál záslužně pokračuje ve vydávání pozoruhodných a slavných prací z historie frankofonního komiksu. Tentokrát zvolilo pětisvazkovou sérii původem brazilského kreslíře Lea (vlastním jménem Luiz Eduardo de Oliveira, nar. 1944) nazvanou *Aldebaran* podle planety ve vzdáleném souhvězdí Býka, kde se příběh odehrává. Ve své době (tedy v devadesátých letech) velmi populární a oceňovaná série se dočkala čtyř dalších pokračování v celkem devatenácti albech a letos přibyl i první svazek páté série *Neptun*. Nechybí ani jako heslo v *Gravetově* encyklopedii *1001 komiksů, které musíte přečíst, než zemřete*, jakkoliv je věnované druhé sérii *Bételgeuse*, která si obecně vydobyla větší uznání včetně ceny za nejlepší sérii na festivalu v Angoulême (2004).

Zkušenost uprchlíka

Leo je především kreslíř a *Aldebaran* je jeho první ryze autorské dílo; z dnešního pohledu je přitom právě spíše scénář tím zajímavějším a podnětnejším. Vychází totiž z dobře promyšleného sci-fi prostředí, které kombinuje objevování záhad mimozemské fauny a boj s armádou a tajnou policií diktátorského státu. Ten na izolované planetě *Aldebaran* vznikl poté, co se rozmnožil původní výsadek kolonistů ze Země a žádná další kosmická loď z domovské planety už nedorazila. Leo využil vlastní zkušenosti uprchlíka před jihoamerickými vojenskými juntami, které v sedmdesátých a osmdesátých letech (Leo emigroval do Francie v roce 1981) ovládaly většinu tamějších zemí: až na výjimky vysokých policejních důstojníků mají všichni padouši uniformy, ti nejvyšší zářivě bílé.

Hlavními hrdiny příběhu jsou ovšem sedmnáctiletý Mark a třináctiletá Kim z malé rybářské vesnice, kterou postihne mysteriózní katastrofa. Oba hlavní hrdinové jsou tak odsouzeni k putování po planetě. Jejich cílem je sice hlavní město, ale vše se zkomplikuje, když cestou narazí na dva biology, Drisse a Alexu, kteří zkoumají záhadné jevy z moře zabírajícího větší planety. Následkem tohoto setkání oba hrdinové získají pozornost vládnoucí moci – Driss s Alexou své výzkumy z dobrého důvodu před vládou i veřejností tají, což se samozvaným elitám samozřejmě nelíbí, takže biology pronásledují. Předmětem zájmu obou vědců je Mantrisa, neuchopitelná inteligentní bytost nejasného původu (možná ani nepochází z planety *Aldebaran*, jak naznačuje poslední kapitola), která střídá podoby a formy, dokáže měnit skupenství vody v rozsáhlých oblastech

oceánu a také komunikovat s lidmi a předat jim magický dar, po jakém lidstvo dlouho touží.

Čtenář na pochybách

Leo v kompozici příběhu využívá prověřeného modelu cesty: Mark a Kim putují planetou a poznávají přitom přátelské, nebezpečné i ambivalentní lidi a především podivuhodnou, často životu nebezpečnou faunu. Občas sice čtenář zapochybuje o věrohodnosti existence některých zvířat (jak dlouho asi mohou přežít velcí suchozemští dravci, kteří se nemohou pohnout?), ale i tak musí obdivovat Leovu představivost i kreslířskou zručnost, s jakou mimozemské živočichy vytvořil. *Aldebaran* je chytrá dobrodružná sci-fi, kde přitom vedle angažované linky boje za svobodu najdeme ještě několik romantických.

Zároveň má i své limity, nepochybně vyplývající z data vydání (pěťtice alb vyšla v rozmezí let 1994–1998). Autorova kresba je sice precizní a přesná, vyniká plnými barvami i detaily lidských tváří, ale protože Leo podobně jako mnozí další evropští kreslíři té doby používá pohybové linky jen velmi zřídka, působí dnes komiks poněkud staticky. Kim navíc v prvních kapitolách románu nevypadá na třináct a i ve druhé fázi příběhu by jí čtenář hádal spíš pětadvacet než sedmáct. Ani scénář není dokonalý, což se projeví především v závěru: padouši jsou poraženi příliš náhle a rychle a vlastně nadpřirozenou silou – jako by se tady Leo inspiroval filmem *Dobyvatelé ztracené archy* a podobnými schémata, kdy hlavní hrdinové ve finální scéně padnou na dno a zachrání je vlastně zázrak. Také některé důležité pasáže příběhu (či historie *Aldebaranu* a jeho osidlování) zůstanou nevysvětleny. Což může být stejně tak Leova scénářistická nejistota jako trik, jak čtenáře lákat na další díly série.

A i když série *Aldebaran* nejspíš v současné záplavě chytlavějších, moderněji vyprávěných příběhů zaujme spíše starší generace čtenářů (tedy dnešní čtyřicátníky a padesátníky), bylo by skvělé, kdyby dostala ještě alespoň jednu šanci a v češtině vyšlo i zmíněné pokračování *Bételgeuse*.

Pavel Mandys / iliteratura.cz

Leo (Luiz Eduardo de Oliveira): Aldebaran. Přel. Richard Podany, Crew, Praha, 2022, 260 s.

Odposlechnuto

Umět se poučit z vlastních chyb je užitečné. Ale ještě lepší je učit se z chyb druhých.

Warren Buffett

Když se nad tím zamyslím, daň z lihu by se vlastně měla jmenovat ‚výpalné‘.

KENJIRO

Jak se liší Ruská federace a České Budějovice? V Budějovicích by chtěl žít každý.

JC

Jeden z nejlepších vědeckofantastických filmů posledních pěti let je vlastně videoklip

Tohle je článek, jehož napsání jsem tak docela nečekal. Je to jedna z těch zvláštních náhod a souher okolností, které se občas přihodí a které vlastně ani nemůžete ignorovat. Před několika týdny jsem začal poslouchat skupinu LCD Soundsystem. O kapele jsem často slyšel, ale když jsem si poslechl jednu nebo dvě písničky, nikdy mě nezaujala. Tentokrát mě to z nějakého důvodu oslovilo. Nejvíc mě zaujala skladba „Dance Yourself Clean“ z jejich alba *This is Happening* z roku 2010. Je to taková pomalá vypalovačka. Trvá téměř devět minut a začíná úderem bicích a zvonů, ke kterým se brzy přidávají syntezátory. Zpěv frontmana Jamese Murphyho je jemný a tichý, což působí nenápadně a nesměle. A to až do okamžiku, kdy tomu tak není. Tři minuty čekáte, že se něco stane; a ono k tomu nakonec skutečně dojde a napětí se prolomí. Přidají se těžké syntezátory znějící sice gumově, ale přesto jasně; bicí přidají na hlasitosti a Murphyho zpěv zintenzivní. „Trháš marxismus na kusy / jejich trapné hádky na kusy“ (You're blowing Marxism to pieces / Their little arguments to pieces), zpívá a tím zároveň komentuje, jak hudební klubová kultura svým hedonismem a konzumem rozkládá samotnou ideologii. Satirické texty o levičáctví jsou dostatečným důvodem k tomu, abych jim věnoval pozornost, ale podstatné je, aby i hudba byla dobrá; a musím konstatovat, že hudba skupiny LCD Soundsystem našťástí dobrá je.

Takže tak jsem se rázem stal fanouškem kapely LCD Soundsystem. A zase zvláštní shodou okolností k tomu došlo v době, kdy jsem jako posedlý poslouchal debutové album *This Is It* od skupiny The Strokes. Vzpomínám si, že jsem tu desku už jednou kdysi poslouchal, ale nijak jsem z ní nebyl nadšený; a docela mě mátl, proč ji kritici tak očividně vychvalovali. Ale pak jsem to najednou pochopil a Strokes mi pomohli objevit LCD Soundsystem. Obě kapely byly součástí oné nedefinované newyorské rockové scény po 11. září, kterou detailně popsala spisovatelka Lizzy Goodmanová v své knize *Meet Me in the Bathroom* (Sejdeme se na taoleť). Já jsem se samozřejmě této subkultury neúčastnil, ale když si tak projíždím klipy na YouTube, čtu rozhovory a tak podobně, připadá mi, že šlo v podstatě o zlatou éru, po níž se vám může snadno zastesknot, přestože jste ji nikdy nezažili.

Jedním z mých nejoblíbenějších vystoupení LCD Soundsystem je jejich závěrečný koncert v Madison Square Garden v New Yorku, který se konal v roce 2011. Ukázalo se, že to nebyl jejich tak úplně poslední koncert – kapela trochu předběhla sama sebe a oznámila, že končí s kariérou; nicméně, o pouhé čtyři roky později vydala nové album. Ovšem ještě před tím, než se mohli na hudební scénu vrátit, museli nejdřív skončit. A k tomu využili šňůry koncertů v rodném New Yorku a nakonec onen epický čtyřhodinový závěrečný koncert. Z celé show nejvíce vynikají dva momenty. Kapela hraje skladbu „All My Friends“, která se vyznačuje na klavír hranou melodií, jež se opakuje po celou dobu osmiminutové skladby a připomíná tak krautrockové kapely jako Neu. Postupně se song stupňuje, jak

Murphy i klavír nabývají na hlasitosti a přidávají se další nástroje. Murphy zpívá o stárnutí a nostalgicky vzpomíná na to, jak se v mládí bavil. Na závěr se Murphy opakovaně ptá: „Kde jsou dneska tvoji kamarádi?“ (Where are your friends tonight?) a přitom si přeje, aby mohl své kamarády, které ztratil, znovu potkat. Když se dav přídá k posledním řádkům songu, který pak náhle skončí, nastává okamžik naprosté katarze. Druhý velmi silný moment nastává na samém konci koncertu, kdy kapela hraje „New Yorku, miluju tě, ale ty mě ničíš“ (New York, I Love You but You're Bringing Me Down). Jde o klavírní baladu, která se liší od většiny jejich ostatní tvorby. Její něžný a libozvučný text vypráví o zázracích i hrůzách života v New Yorku. Byla to příhodná rozlučka s kapelou. Z nebe padají bílé balonky. Krásná pocta určitému času a místu.

Proč o tom všem mluvím? No, hlavně proto, že se mi to líbí a chtěl jsem se o to podělit. Ale také kvůli oné shodě náhod, kterou jsem zmínil na začátku. Shodou okolností jsem při hledání dalších skladeb této kapely objevil videoklip k jejich singlu „Oh Baby“. Ukázalo se, že se jedná o jeden z nejlepších sci-fi filmů posledních let – rozhodně patří do první pětky – a to všechno během pouhých pěti krátkých minut. *Oh Baby* je jedním z těch videoklipů, které připomínají spíše krátký film, který s vlastní skladbou v podstatě vůbec nesouvisí. Doprovodná skladba k videoklipu je baladická, plná svižných zvuků syntezátorů a elektronického bzučení, přičemž nad tím vším se vznáší Murphyho oduševnělý, nakřáplý hlas. Ve videoklipu nevystupuje ani jeden ze členů LCD Soundsystem; nenajdete tam playback nebo taneční čísla. Místo toho máme možnost zhlédnout kratičký, hluboce emotivní vědeckofantastický příběh.

Oscarová herečka Sissy Spacek a na Oscara nominovaný herec David Strathairn hrají pár důchodců. Oba jsou vědci a pracují na něčem velkém. Jejich stůl v jídelně je posetý kníhmi o fyzice a zmuchlanými kousky papíru. Aby si pomohli, používají i obrovskou tabuli, ale prostě jim to nejde. Ať už se snaží vyřešit jakýkoli problém, nedaří se jim to a jsou z toho stále frustrovanější. Až do chvíle, kdy na to muž najednou přijde. Podá své ženě kus papíru s naškrábanou rovnicí (režisér ji vtipně rozmazal). Manželé se chytí za ruce a usmějí se. Násle-

duje rychlý stříh kamery; manželé se odstěhovali ze svého domu na samotu. Žijí skromně; v ledničce mají jen pár jablek a láhev šampaňského, pokračují v práci a dostávají různé zásilky. Pomalu vidíme, jak v garáži něco staví, až nakonec i my zjistíme, co vlastně dělají. Postavili dvojici dveřních rámu, jedno označené „tady“, druhé „tam“.

Žena opatrně pustí míč jedněmi dveřmi a ten se vykutálí rovnou z druhých dveří. Vědci vynalezli technologii teleportace. V dojemném okamžiku si pohlédnou do očí a naplno si uvědomí nedozírné následky toho, co udělali. Na zkoušku pustí kohouta, aby prošel dveřmi a teleportoval se do těch druhých. Svůj úspěch oslaví popíjením šampaňského z plastových kelímků a navzájem se při západu slunce obejmou. Stříh: manželé leží v posteli. Muž se probudí a přistihne místní zloděje, jak jim vykrádají dům. Slyšíme výstřely, ale není jasné, na co mířili. Pak opět stříh; vidíme ženu, jak s velkou krvavou skvrnou na hrudi padá k zemi. Umirá, postřelili ji lupiči. V tomto okamžiku celá skladba spěje k vyvrcholení. V ranním světle odnáší muž svou zraněnou ženu do garáže. Uvnitř si vědec přiváže k noze kus provázku a druhý konec uchytí na zástrčku. Když Murphy zpívá poslední slova o odchodu „do tmy“, vidíme, jak muž vchází se svou ženou do dveří. Když jimi ale prochází, provázek uvázaný kolem nohy vytáhne zástrčku. Manželé tak druhým vchodem nevyjdou; odešli společně do nicoty, do tmy.

Ten videoklip mě uchvátil. Je to tak výstižný a účelně odvyprávěný příběh. A samozřejmě jsem byl nadšený, protože jsem našel dokonalý vědeckofantastický narativ na tak nečekaném místě. Další pátrání odhalilo, že videoklip natočil jistý Rian Johnson. Johnson je zajímavý sám o sobě; jde nepochybně o nesmírně talentovaného tvůrce filmů, který stojí za takovými filmovými trháky, jako jsou *Looper: Nájemný zabiják* (Looper), *Star Wars: Poslední z Jediů* nebo *Na nože* (Knives Out). Některé jeho filmy se mi moc líbí, například jeho nízkorozpočtový neo-noirový snímek *Zmizení* (Brick), a jiné zase nesnáším – *Poslední z Jediů* je nejen špatným filmem, ale nějakým záhadným způsobem dal vzniknout ještě horšímu pokračování. Ze všech jeho snímků je patrné, že má nepopíratelný talent a ambice, ale také sklon být až příliš přechytralý a podkopávat očekávání diváků jen tak pro nic za nic. Ve videoklipu k písni „Oh Baby“ Johnson zúročil všechny své nejlepší vlastnosti a nedal se naštěstí strhnout k žádným excesům. Je to přehlídka dvou skvělých herců a Johnson jim dává dostatek prostoru k dýchání. Podávají rafinované, jímavé výkony. Ten videoklip vyniká i nádherným nasvícením, čehož jsem si všiml téměř okamžitě, a díky tomu působí téměř filmovým dojmem, což se stává jen zřídka. A konečně, příběh je vyprávěn opravdu citlivě. Zprostředkovat poměrně složité myšlenky bez dialogů je velmi obtížné, ale Johnsonovi se to podařilo a vytvořil na absolutně nečekaném místě dojemný sci-fi příběh.

Takže zpátky na začátek. Někdy je prostě příliš těžké ignorovat náhody. Na tohle video jsem prostě měl narazit a tento článek měl být napsán. A tak teď jen doufám, že stejně jako v tom videoklipu nějaký geniální pár vědců objeví cestování časem, abych se mohl vrátit do té noci na Madison Square Garden v roce 2011 a vidět tu kapelu naživo. **Petr Svoreň, jr**

Kdy bude konec světa

Pro mě to byla nejzajímavější a nejdůležitější událost minulého týdne. Kosmická sonda Dart vesmírné agentury NASA zasáhla měsíček Dimorphos. Má v průměru 160 metrů a obíhá planetku Didymos. Takže znovu, Dimorphos obíhá kolem Didymosu, jako Měsíc obíhá kolem Země. Sonda Dart měsíček Dimorphos zasáhla rychlostí 6,6 kilometrů za vteřinu. Trefila se do něho na vzdálenost jedenácti milionů kilometrů. Pro představu, střední vzdálenost Země od Slunce je sto padesát milionů kilometrů. Dimorphos se motá kolem Didymosu zhruba v pětině vzdálenosti, která nás dělí od Marsu. Ještě připomenu, proč se to stalo: byl to první praktický pokus tohoto druhu. Zkouší se, jestli by Země měla obranu proti kosmickému tělesu, které by se řídilo z hlubin vesmíru na Zemi. Už to v minulosti nastalo, například v době druhohor. Následkem dopadu asteroidu vyhynuli dinosauři. A protože se o vyhnutí lidstva chceme postarat sami a nehodláme to přenechat asteroidům, zkouší se, jestli by přesným zásahem šlo asteroid vychýlit ze smrtící dráhy, aby prostě Zemi minul a pak zmizel tam, odkud přiletěl.

Jde o vychýlení, to byl smysl, proč Dart trefil Dimorphos. Teď pozor, dostávám se k tomu, proč vás tu nudím a napínám a chcete si jít vařit kávu, než začne jiný pořad. Dimorphos obíhá kolem Didymosu a ten zase obíhá kolem... to vědí v NASA. Všechno kolem něčeho obíhá, je to složitý propletenec drah. Představte si to jako trojrozměrný kulečnick. Z obyčejného kulečnicku to znáte, stačí jen malé škrtnutí a koule letí jinam. Dart škrtně o Dimorphos a ten letí jinam. Jenže tím vychýlí z dráhy Didymos a ten zase ovlivní jiný měsíc a celý ten vesmírný kulečnick se začne vychylovat a narážet do sebe a rovnováha ustavená po čtrnácti miliardách let od velkého třesku se naruší. Za letních večerů se budeme radovat, kolik přibýlo padajících hvězd. Vědci začnou bádát, co se to děje, a noviny budou psát o poruše nebeské mechaniky.

Jenom vy, kteří posloucháte moje glosy v rádiu, vy budete v klidu, protože budete vědět, na čem jste. To je přece jasné, budete vysvětlovat těm, kteří budou ochotni vám naslouchat. Slyšeli jsme to před lety v rádiu, říkal to v glose pan Neff. Může za to sonda Dart, ta zasáhla Dimorphos a kvůli tomu se pohnula dráha Didymosu a postupně se to všechno rozsypalo.

Že jako před několika lety. Před kolika lety? Nebo jinak, za jak dlouho nastane konec světa? Těžko odhadoval, ale pod milión let to nebude. Když se spletu, můžete mi přijít vynadat.

Ondřej Neff

Odposlechnuto

Je mi líto obyčejných Rusů, kteří teď ve velkém budou umírat na Ukrajině. Někdy ale člověku trochu pomůže vědomí, že si svůj osud zaslouží. Vzpomínám si na film *Život a doba soudce Roye Beana*; nekompromisní soudce tam věší desperáta za to, že zabil indiána. Chlapík se celou dobu hájí, že měl za to, že střílet negry a indiány je legální (a myslel to upřímně). Když už měl oprátku na krku, řekl si: ale co, však já zabil i pár bílých. Možná těm Rusům pomůže, když si vzpomenou, jak před osmi roky jásalі Крым наш.

Grobenius

Časem s vědou - říjen

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Jako vesničtí kluci jsme při bouři odhadovali, jak daleko od nás udeřil blesk. Z verneovek jsme věděli, že zvuk letí rychlostí třetiny kilometru za vteřinu (na sekundy se tehdy nehrálo), a od rodičů zase, že vteřina je přibližně doba, za kterou rychle, ale zřetelně vyslovíme „jed-na-dva-čet“. Počet těchto jednadvačítek mezi bleskem a hromem se vydělil třemi a bylo to. Vlastně to byly moje první fyzikální výpočty... Pomocí stejné trojčlenky francouzský abbé Marin Mersenne před necelými čtyřmi staletími rychlost zvuku ve vzduchu poprvé vypočítal: Přítel ve známé vzdálenosti vypálil z kanónu a MM měřil dobu mezi pozorovaným zábleskem a zaslechnutým zvukem výstřelu. Hodiny s vteřinkou ještě nemaje, čas měřil tepy svého srdce. Vyšlo mu zhruba 448 metrů za sekundu. Dnešní hodnota za běžných podmínek je asi 343 m/s, tedy 1235 km/h.

Napřed rychlost zvuku na Zemi překonávala jen příroda, kromě blesků tu stojí za zmínku výbuch sopky Tambora v jižní Indonésii, která prý vyvrhla svůj žhavý obsah rychlostí necelých „dvou zvuků“ (fyzikové by řekli „dvou Machů“, 2 Ma).

Projektily starších střelných zbraní (bambitek, mušket, kanónů) ještě na zvuk nevyrály (zato třeba šikovní prasknutí bičem ano), to dokázaly až výkonnější zbraně od poloviny 19. století.

S nástupem letadel počátkem století následujícího začali o nadzvuku snít i konstruktéři. Časem pochopili, že skrze pístový motor a vrtuli cesta nevede...

Letoun s typovým označením Bell X-1 měl motor raketový (na etanol a kyslík). Sice dokázal startovat ze země, ale v onen slavný den **14. října 1947** ho do vzduchu vynesl upravený bombardér B-59. A jak jinak než v Americe, váže se k tomu hrdinská historka: Vybraný vojenský pilot Charles Yeager, kterému nikdo neřekl jinak než Chuck, dva dny předtím vinou své nepozornosti spadl z koně a zlomil si dvě žebra. Poněvadž nechtěl přijít o slávu superpersonické primuse, zranění utajil. U veterináře ze sousedního města si pořídil analgetika, ale ani s nimi neuzvedl ruku tak vysoko, aby za sebou dokázal zavřít poklop kokpitu...

V bombardéru Yeager vystoupal 2,5 kilometru nad Edwarsovu leteckou základnu v Kalifornii, tam přešel z svého stroje. Násadou od koštěte, kterou pro něho ukradl kamarád, zavřel poklop a čekal, až jeho nosič vystoupá do šesti kilometrů. Tam se od něj odpojil a postupně zažehl všechny čtyři spalovací komory. Ve výšce 13 700 metrů pak dosáhl rychlosti 1127 kilometrů v hodině (313 m/s), čímž o nějakých 50 km překonal rychlost zvuku (v té výšce měla hodnotu asi 300 m/s).

A ještě jedna americká klasika: Krátce před Yeagerovým letem na téže základně testoval jeden *civilní* letec proudový stroj od jiné firmy. Nadzvukovou rychlost přitom překročil hned dvakrát. Jeho letoun však nebyl vybaven měřicími přístroji dostatečného rozsahu a ty na zemi nebyly zapnuté. Kromě toho neletěl vodorovně jako Yeager, ale střemhlav. Ale především: Ministr vojenského letectva už dopředu rozhodl, že zvukovou bariéru překoná pilot *vojenský*. A aby zdůvodnil vysoké výdaje na jeho vývoj, měl být rekordním strojem právě a jen Bell X-1.

Astronautem se Chuck Yeager nestal proto, že neměl vysokéškolské vzdělání, což mu ovšem nebránilo dosáhnout hodnosti generála letectva. Zemřel v prosinci 2020 ve věku nedožitých 98 let.

Dnes pilotované stíhačky létají rychlostí 3 Ma. Zároveň ale pokročil i automobilismus, a tak se lidé začali honit za zvukem na kolech. Předjet ho se jim poprvé podařilo téměř přesně půl století po Yeagerovi. **15. října 1997** pilot britského letectva Andy Green na voze Thrust SSC, poháněném dvěma leteckými proudovými motory, na 21 kilometrů dlouhé dráze v nevadské poušti dosáhl rychlosti 1228 km/h (341 m/s). Popravdě, onen charakteristický sonický třesk provázející překročení rychlosti zvuku zazněl už dva dny předtím, avšak výsledek nemohl být uznán, protože stroj – jak žádala pravidla – do hodiny neodstartoval do druhé jízdy. Během prvního pokusu totiž selhal brzdící padák. Naštěstí pláň byla dost dlouhá...

A nadzvukově do třetice. **14. října 2012** rakouský extrémní parašutista Felix Baumgartner jako první překonal rychlost zvuku volným pádem. Napřed ho heliový balon vynesl do výšky 39 kilometrů nad leteckou základnu v Roswellu v Novém Mexiku, při volném pádu pak dosáhl maximální rychlosti skoro 1343 km/h (373 m/s). Ve speciálním, rázům odolném skafandru padal něco přes čtyři minuty, potom si ve výšce 2500 metrů otevřel padák a v pohodě přistál. Nahoru mu to zabralo dvě hodiny, dolů dohromady devět minut.

Antonín Dvořák se do Ameriky parnil devět dní (mimočodem, do New Yorku dorazil **9. října 1892**). Běžným letadlem to dnes trvá devět hodin. Supersonikem miň než polovinu. A mně přitom straší v hlavě jeden z paradoxů moderní doby: Čím rychleji se dokážeme přemisťovat (a obecně dělat věci), tím víc v nás sílí pocit, že nestíháme, že máme jaksi miň času...

Nu, aspoň nějakou dobu ještě budeme jezdit i létat stále rychleji. Na řadě je teď další grál – vede od hromu k blesku, od zvuku ke světlu.

František Houdek

Odposlechnuto

Německo je na prahu humanitární krize. Právě hrozícím utrpením německého lidu zdůvodňuje Kanada výjimku ze svých protiruských sankcí a posílá do Ruska turbínu. Turbinu do plynovodu Nord Stream 1. Rusové totiž říkají, že bez ní nemohou Němcům posílat dost plynu. A bez dostatku ruského plynu může nastat právě ona humanitární krize.

Přivést jednu z nejbohatších ekonomik světa na práh humanitární krize, to svede málokdo. Dvojice Gerhard Schröder a Angela Merkelová to ale zvládla. Oba se faustovsky upsali Vladimíru Putinovi. První kvůli penězům, druhá kvůli popularitě – aby se zalíbila zeleným progresivistům, kteří mají v německých médiích značný vliv. Nyní oba platí své účty, ač jen morálně, naštěstí pro ně mimo světla reflektorů.

Lukáš Kovanda

Co mi to jen připomíná: Měli na vybranou mezi ctí a plynem. Teď nemají ani jedno.

Grobenius

Vážení blázna Třeštění letitého popularizátora 119

Někdy počátkem 70. let si čtyřicetiletý David Rosenhan, novopečený profesor psychologie a práv na Stanfordově univerzitě v Kalifornii, všiml, jak mnoho mladých mužů ve snaze vyhnout se válce ve Vietnamu dostává „modrou knížku na hlavu“. Copak je opravdu tak snadné úspěšně předstírat duševní nemoc? Rozhodl se to vyzkoušet. Domluvil se s přáteli různých profesí (postgraduální student, žena v domácnosti, malíř, dětský lékař, psychiatr a tři psychologové, i s ním 5 mužů a 3 ženy) a potom v mírně zanedbaném stavu vyhledali dvanáct psychiatrických nemocnic po celých Státech, věhlasných i řadových. Uvedli falešné jméno a povolání, předstírali mírnou úzkost a především si stěžovali, že opakovaně slyší hlasy, konkrétně slova „prázdný“, „dutý“ a „buch“.

Všichni byli hospitalizováni. V jednom případě jim diagnostikovali maniodepresivní psychózu (dnes bipolární afektivní porucha), v ostatních jedenácti jim přiřili schizofrenii.

Po přijetí experimentátorů přestali předstírat a začali se chovat normálně. Přesto byli v léčebně drženi v průměru 19 dní (nejdéle 52 dny a nejméně 7 dní; ti nejdříve propuštění šli ještě jednou do jiné nemocnice). Dostali předepsáno přes 2 000 prášků, které, pokud to šlo, zahazovali. Po propuštění jim původní diagnóza zůstala, jen překlasifikovaná na „v remisi“ (bez původních příznaků). Před propuštěním museli všichni souhlasit, že mají duševní onemocnění a že budou užívat antipsychotika.

V říjnu 1972 experiment skončil, zpráva o něm vyšla v lednu 1973 v prestižním časopise *Science* pod názvem *Příčetný člověk na šilených místech*.

DR v ní ukazuje, jak snadné je dostat se „do bláznice“ a jak potom takto lehce získaná psychiatrická „nálepka“ ovlivňuje další pohled personálu. Když DR při terapiích mluvil o sobě, své práci, rodině, zjistil, že jeho výpověď byla hodnocena tak, aby odpovídala diagnóze: „...mnoho let vykazuje v blízkých vztazích výraznou ambivalenci... vykazuje nepřítomnost emoční stability... i když tvrdí, že má mnoho dobrých přátel, je zřejmé, že tyto vztahy se vyznačují značnou ambivalencí...“

„Význam připisovaný výpovědi byl jasně předem určen diagnózou schizofrenie,“ konstatoval. „U osoby považované za „normální“ by jí byl připsán význam zcela odlišný.“

Dokonce i zápisů, které si dělal, personál považoval za osobivní chování a považoval je za součást diagnózy: „*Pacient vykazuje psavé chování*.“

Zajímavě bylo, že spolupacienti – na rozdíl od školených zdravotníků – většinou poznali, že jejich noví „kolegové“ jsou normální. Jeden chovanec Rosenhanovi řekl: „Vy nejste blázen. Jste novinář nebo profesor.“ Jiný zase: „Vy kontrolujete nemocnici.“

Závěrem DR konstatoval, že psychiatrické diagnózy nevycházejí z osoby, ale z kontextu, a že diagnostický proces, který zjevně vede k tak velkému počtu pochybení, není příliš důvěryhodný. „*Je jasné, že v psychiatrických léčebnách nedokážeme odlišit zdravé od choromyslných.*“

Všichni domnělí pacienti také popisovali neosobní až nepřijemné zacházení, někteří byli dokonce očitými svědky, že členové personálu pacienty bili a sprostě jim nadávali.

Rosenhanova studie se stala vědeckou i mediální senzací a hojně se o ní diskutovalo, v kladném a především záporném vyznění. Pomiňme hlasy, které jen slepě bránily neomylnost svého oboru (a nedotknutelnost svých příjmů). Věcnější oponenti ale zdůraznili, že „propuštění přece znamená, že psychiatři poznali, že pseudopacienti jsou zdraví“.

Asi hlavním protiargumentem byl promyšlený akt klamání; lékař přece nepočítá s tím, že pacient, který u něj hledá pomoc, je podvodník... Stejně snadno by mohl simulovat bolesti hlavy nebo bolení břicha a taky by se mu dostalo odpovídající péče. Vyvodit z toho závěr, že medicínské diagnózy jsou jen zavádějící nálepky a že ‚nemoc‘ a ‚zdraví‘ přebývají pouze v hlavách doktorů, není opodstatněné. Stejně tak závěr, že „křivý“ pohled na psychiatrické pacienty pramení z nálepky, kterou byli označeni. Koneckonců stigmatizace „bláznů“ se vyskytovala už v dobách, kdy žádné psychiatrické diagnózy neexistovaly... Dnes navíc diagnózy vedle systematizace vlastního léčení slouží i ke komunikaci mezi odborníky, k výzkumu, pro účely zdravotního pojištění...

Studii znevěrohodňoval i fakt, že autor nezpřístupnil data, ze kterých vycházel, včetně prověřovaných pracovišť. To sice na jedné straně zachovávalo důvěrnost informací a zamezilo osobním útokům, na straně druhé se ale postižený personál nemohl k závěrům vyjádřit.

Perlička nakonec: Jedna léčebna se ozvala, že u nich by se něco podobného stát nemohlo. Po dohodě do ní měl autor té pobuřující studie v příštích třech měsících poslat libovolný počet lžipacientů a oni je odhalí... Koncem zkušební doby klinika přišla s výsledkem: Ze 193 psychiatricky vyšetřených bylo 41 shledáno podvodnými a dalších 42 podezřelými. Vtip byl v tom, že Rosenhan neposlal nikoho!

Rosenhanův experiment byl sice metodicky všelijaký, přesto přispěl k vylepšení závazné *Diagnostické příručky duševních nemocí* a k dalším změnám, které psychiatrii posunuly vpřed.

František Houdek

Odposlechnuto

Ruská TV zpovídá na Rudém náměstí respondenty:

Co si myslíte o politice našeho prezidenta?

No já myslím, že to u nás povede k velkému navýšení počtu lékařů, počítačových odborníků, vědců a vůbec schopných lidí všeho druhu.

Výborně. Vy jste z Moskvy?

Ne, z Tel Avivu.

KOSOSTVORCEK

Peklo už zamrzlo? Timmermans chce spalovat uhlí! **NP**

Ale možná jen viděl nějaký historický film, kde dobří Evropané nosí hlavy svých vládců nabodnuté na píkách. **IK**

Životy surrealistů od Desmond Morris

Sociálnímu biologovi Desmondu Morrisovi (*1928) je devadesát čtyř let.

Jeho *Nahá opice* (1967, česky 1971) se stala jedním ze sta nejprodávanejších titulů všech dob. Navázal pracemi *Nahé oko* (2001), *Nahý muž* (2008), *Nahá žena* (2004, česky 2006). Maluje, vystavuje, existuje nejméně osm publikací o jeho výtvarném díle (2500 obrazů) a vystoupil v sedmi stech televizních pořadech. Znal Francise Bacona, Joana Miró, Henry Moora. Taky další mistry. U některých to vypadá, jako by trochu čekal, až umřou, protože *Životy surrealistů* vydal až ve svých devadesáti. Vyšly hned i česky.

Co vlastně surrealismus je? Breton ho roku 1924 definoval jako psychický automatismus. Jako diktát myšlení oproštěný od kontroly rozumu, jehož produkt se eticky a esteticky uhladí. Někteří z nás by čekali, že naopak neuhladí, to ale Breton odmítl. Podle značně inteligentního Desmond Morris je pět druhů výtvarného surrealismu: paradoxní, atmosférický, metamorfický, biomorfický a abstraktní.

Abstraktní surrealisti určitě negenerují pouhé „vzorky malby na zed“, těžko říct víc.

Biomorfisté vynalézají nové figury, aniž bychom zvládali dohledat kterýkoli zdroj. Figury jsou autentické.

Atmosférický surrealismus je intenzivní, takže i realistická kompozice funguje snově: případ rané tvorby Paula Delvauxe, malíře „jediné nahé ženy“.

Nejsnáze lze identifikovat *metamorfický a paradoxní* surrealismus. Ten první reálné tvary atakuje, ale ještě poznáte, co bylo původně.

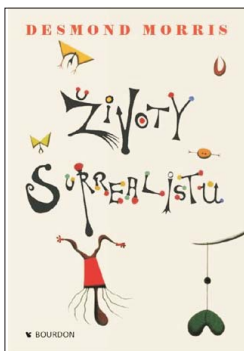
A *paradoxní* surrealisté? Detaily mají realistické, někdy „vypiplané“, přesto působí iracionálně. René Magritte (1898–1967) prostě botám udělal prsty, noční košili ňadra. Možná ne vždycky, ale kalkuloval. Lehké se to jen zdá: Morris mluví o minimálně deseti prostředcích *ozvláštnění*.

1. **Neobvyklá kombinace.** Trup sedícího = ptačí klec.
2. **Prohození.** Mořská panna má nohy ženy, hlavu makrely.
3. **Průhlednost:** Oblaka sledujete skrz kondora.
4. **Nereálná velikost:** Jablko plní celý pokoj. Úředníci kapkami deště. Vlak se vyřítí z tunelu, současně i krbu.
5. **Nepatřičnost:** Orel v kabátu.
6. **Stav beztlíže:** Levitující skalisko.
7. **Proměna:** Hlava supy vražila z hory.
8. **Obměna skupenství:** Jachta je ustrojena z vln.

Nejrzejší ze všech těchto metod je *svévolné pojmenování*. Nakreslíte koně a pod to píšete *Dveře*. Magritte je dnes prý nejznámější surrealist, ale je to i společenská dohoda. Ty obrazy jsou nepředstavitelně drahé, nicméně bývá někdy považován pouze za jednoduchého tvůrce vizuálních hříček. Sám přiznal, že ho nudí přenášet pracně námět na plátno, ale podle Desmond Morris byl *géníem konzistence a výběru svých vizí*. Díky tomu má vlastní svět, který analyzujeme těžko. „O tajemství se nemůže mluvit,“ řekl. „Tajemství nás musí ovládnout.“ To

se trochu podobá úsloví z Číny citovanému Picassem: „Nena-podobují přírodu. Já funguji jako příroda.“

Ta definice je zálučná. *Každý* jsme surrealist. Jenomže to neprodáme. „Na první pohled se tvorba fantazijních malířů podobá dílu surrealistů, ale ve skutečnosti je surrealismu asi tak blízko, jako má Disney k Hieronymu Boschovi,“ míní Desmond Morris. „Dost lidí si osvojí surrealistické postupy, přesto nemají zajímavé výsledky.“ Protože ve výtvarném umění platí víc než jinde (kromě práv), že jde o kolektivní dohodu, o rozhodnutí navzájem provázaného, smlouveného společenství. Někdo se urazí, ale dílo – osobně charismatického – Marcela Duchampa (1887-1968) stojí na tom. Taky v českém vydání Morrisovy knihy je teatrální Duchampův portrét (1927), kde se v opulentním kožichu opírá o newyorské zábradlí. A zase měř štěstí, ta fotka se náhodou dostala přesně na stranu 100. Uplynou ještě léta, říká Morris, a vyloučit se nedá, že bude Duchamp, tento „nejvlivnější umělec dvacátého století“, překvalifikován na šarlatána. Našimi potomky. Ve výtvarném umění „hodnocení stále probíhá“, upozorňuje Morris, avšak Duchampův medailon uzavírá smířlivě. Navzdory absolutní absenci skrupulí,

anebo díky ní, se mu povedlo zvrátit směr moderního umění, i když sám stvořil málo. Roku 1917 nicméně vystavil pod názvem *Fontána* pisoár. Na jeho vytvoření se nepodílel. Ptali se, co vůbec je hodné ceny na jeho objektech – s výjimkou KONTEXTU, do kterého je usazuje. Řekl: „Nesou můj podpis. A je jich omezený počet.“

„Duchamp změnil hodnotu připisovanou tradičním a zručně tvořeným dílům vyučených umělců, kteří se lopotili v ateliérech,“ říká Morris. „Když mu nabídli slušné peníze, aby zase začal malovat, odmítl. Udělal prý vše, co chtěl, a nebude se opakovat jenom kvůli výdělku. Tak mu nabídli ještě víc, aby vedl galerii v New Yorku. Odmítl. Co tedy dělal? Žádával peníze z bohatých kamarádů, občas vyhrál v šachovém turnaji a vytvářel limitované edice svých nejslavnějších děl. Ale největším *termem* se stala jeho smlouva s Arturem Schwarzem. Tento muž vyráběl v Itálii kopie nejdůležitějších Duchampových prací. Prodávaly se velmi dobře prostě proto, že veškerá muzea světa chtěla mít ukázkou Duchampa.“

Ale hodně surrealistů pracovali – v průběhu dráhy – podle více z výše uvedených metod. Nejvšestrannější ovšem byl Max Ernst (1891–1976). V různých momentech použil veškeré Morrisem definované přístupy. I Breton měl Ernstovu mysl za surrealismem *nejposedlejší*. Sám Ernst řekl: „Věřím, že nejlepší, co se dá dělat, je zavřít *jedno* oko a pohled obrátit dovnitř.“ Nepřecházel samo sebou přitom žádný bulvár. Nebyl bulvární.

Něco horšího se na Montparnassu stalo Victoru Braunerovi (1903–1966), který se narodil v židovské rodině kdesi v Karpatech a levé oko mu sklenicí či lahví vyrazil (1938) španělský surrealist Oscar Dominguez (1906–1957). „Zvláštní,“ říká

Morris, „že zrovna sedm let předtím maloval geniální Brauner autoportrét, kde je zobrazen s vážně raněným okem.“

Po tom úrazu napsal příteli: „Lovec, aby lépe mířil, zavírá na chvíli levé oko. Voják, aby lépe zabíjel, na chvíli zavírá levé oko. Střelec v souboji zavírá na chvíli levé oko, aby lépe vyslal střelu či šíp do středu terče. Co se týká mě, zavřel jsem levé oko navždycky a patrně náhodou se stalo, že jsem dostal šanci nahlédnout do samotného srdce života.“

„Braunerovo rozmanité dílo je živoucí výraz surrealistického ducha a těžko pochopit, proč není ceněn více,“ podotýká Morris. „Kdyby byl Brauner hollywoodským hercem, byl by ovšem dneska řazen mezi ty béčkové. Ale ještě uvidíme, zda se v budoucnu dočká většího uznání. Možná se vyrovná ostatním významným surrealistům, rozhodně by si to zasloužil.“

Ale k Maxi Ernstovi. „Bez oddechu tvořil a neúnavně zkoušel něco nového,“ píše Morris a připomíná příznačnou příhodu z dětství. Již Ernstův otec byl malíř a snaživě kopíroval skutečnost, nicméně jednou zachytil krajinu – a vynechal strom. Protože do kompozice nepasoval. Navíc... Ernstův tatínek k Maxově úžasu šel a strom porazil.

Podle Morrisa je taky osm *typů* surrealistů. Oficiální, dočasní (odpadlí, vyloučení), nezávislí, do skupiny nepřijíatí, přirození a konečně ANTAGONISTÉ. Ti sice tvořili surrealisticky, ale nestáli o dvě věci. O Bretona – a o teoretizování. Ostatně Breton byl malicherný, arogantní diktátor, homofob, záluďný a nabubřelý pokrytec. Mnohým záviděl uměleckou kariéru, nesnášel rodinu a snad i děti, ženy považoval za vhodné leda k posluhování. Bretona dusil oceán předsudků. Byl syn chladné, dominantní ženy. V dětství jej bez emocí fackovala, a když vyrostl, tak chtěl, aby se surrealisté chovali jako nemyslicí děti. Ale to úplně nešlo. Podle Bretona přesto měli ignorovat veškeré požadavky společenského systému. André si přitom vychutnával jejich sváry, ba je záměrně rozdmýchával. Role soudce mu chutnala jako mana. Z hnutí bez mrknutí oka vyloučil Dalího, Ernsta, Moora, Braunera, Picassa, minimálně 15 dalších géníů. Některé opakovaně. Ostatně Chagall, Magritte, Klee, Miró či Man Ray jeho hnutí sami odmítli. Kvůli němu. Jenom krásný Marcel Duchamp byl jedním z nějakých deseti Bretonových miláčků, kterým prošlo porušování jeho pravidel.

Vedle 27 mužů představuje Morris ve své knize taky pětici žen. Nejatraktivnější byla Leonora Fini (1907–1996), o které mluvila celá Paříž. „Picasso se do ní úplně zbláznil. Eluard jí skládal básně. Genet o ní psal obdivné dopisy. I Cocteau ji nazval bohyní. Ernst byl fascinován její skandální elegancí, brzy se stali milenci, ale měla výhrady, když zjistila, že má pokaždé vztah se čtyřmi nebo pěti ženami najednou. Intimní vztah Leonora Fini vytvořila s fotografem Henrim Cartier-Bressonem (1908–2004), který jí při společné cestě do Itálie zachytil na značně explicitních fotografiích.“

Když ji navštívil americký obchodník s uměním Julien Levy (1936), prožil s ní milostnou aféru – a představil ji Dalímu, ale ten byl vůči Leonoře „trochu ostražitý“. Byla jeho ženskou ver-

zí, poznal to. Provozovala. V Paříži bydlila v jednom domě se třemi partnery a jezdila na dovolenou, takže tisk psal o „Republice Leonor“. Mívala také až třídvacet koček, s nimiž spala. Vynořují se z jejích obrazů. Měla vadu společnou surrealistkám. Odpuzovalo ji mateřství. O sebevraždě prý přemýšlela jen jednou, když měla problém s potratem. Jaký problém, Morris neupřesňuje, ale o živé dítě asi Fini zájem neměla. Roku 1952

se v Římě seznámila s polským spisovatelem Constantinem Jelenským (zvaným Kočka, což sedělo), stali se milenci, on „zapadl k ostatním“ a navíc se stal o obchody. Organizoval výstavy, chránil Leonoru před starostmi života.

Každého z dvaatřiceti umělců představuje Desmond Morris portrétní fotografií a vždy jedním typickým příkladem výtvarného díla, v případě Maxe Ernsta dvěma.

Fotografie vybral tím způsobem, aby tvůrce zobrazovaly v době, kdy bylo hnutí na vrcholu. Jak jen bylo možné se vyhýbal známým portrétům z pozdější doby. Při výběru

reprodukcí jejich děl se omezil na práci do roku 1945.

U surrealismu, chápe, se jedná o životní styl – víc než o hnutí. Spíš o rádozy filosofický koncept než umělecký směr. „Může-li společnost vést k něčemu tak odpornému jako válka,“ shrnuje, „musí být sama odporná.“ Proto se dadaisté rozhodli, že bude jediným řešením se jí smát do tváře. Jejich vulgárně posměšné akce ale působily takové pohoršení, až Breton (sedě v pařížské kavárně a přemýšleje o budoucnosti) usoudil, že bojovat proti zkostnatělému řádu je třeba seriózněji. Tak vznikl surrealismus, ale předznamenaly jej „z jiného kosmu“ vzešlé malby Giorgia de Chirica (1888–1978) let 1909–1918:

<https://www.youtube.com/watch?v=y33fwSjKX6g>. Především *Dětský mozek* (1914). Samotný pojem surrealismus užil Apollinaiere už roku 1917.

Morris načrtává i životy Dalího, Picassa, Mana Raye, Jeana Arpa, Hanse Bellmera, Sandy Caldera, Paula Delvauxe, Wilhelma Freddieho, Alberta Giacomettiho, Arshile Gorkyho, Wilfredo Lama, Conroy Maddoxe, André Massona, Roberto Matty, Edouarda Mesense, Wolfganga Paalena, Rolanda Penrose, Yvese Tanguye. Malířek Eileen Agarové, Leonory Carringtonové, Dorothy Tanningové, Meret Oppenheimové. – Je ale ošemetné o výtvarném surrealismu psát. – Mělo by stačit divání se.

Ivo Fencel

Desmond Morris: Životy surrealistů. Přeložil Denis Kostomitsopoulos pro nakladatelství Bourdon. 272 str.

Odposlechnuto

Je to z Česka, má to japonské jméno a IQ tykve. Co je to? Dýně hokaido, samozřejmě.

KENJIRO

Dne 2. listopadu se přesně ve 12:00 rozezní sirény na počest znovupřipojení Královce k ČR.

Berry

Mark A. Latham: Sherlock Holmes a krvavá zrada

Jsou synchronicity, které člověka vyloženě překvapí. Podivné řízení osudu *nepravděpodobně* spojilo nemoci vynucený den v posteli s propagačně věnovanou e-knihou a k této události příhodně došlo *zrovna* předtím, než *Interkom* 9/2022 zveřejnil studii Ivo Fenclo o vztazích mezi Sherlockem Holmesem a hrabětem Drákulou, kde *náhodou* právě *Krvavou zradou* nezmiňuje, a to je tam uváděný seznam literárních kuriozit až děsivě obsáhlý. Měl jsem sklon přečtenou e-knihu nepočítat za opravdovou knihu a ze svých zápisků ji potichu vynechat, ale co nadělal!

Záležitost se má následovně. Roku 1893 vzbudilo pozornost celé Británie publikování sbírky dokumentů, které popisovaly dramatické a stěží uvěřitelné dobrodružství profesora Van Helsinga a jeho společníků při snaze zmařit zákeřné plány následně zesnulého šlechtického hraběte Dráky. Sherlockův bratr Mycroft má ovšem o celé této historii pochyby, takže následujícího roku požádá slavného detektiva, který se nedávno vrátil k praxi po delší odmlce způsobené nechvalně známými událostmi u Reichenbašských vodopádů, aby události prošetřil. Holmesovy dedukce nad „drákulovskými spisy“, nečekaně obtížné, které pátrání provázejí, i naše literární zkušenosti shodně dosvědčují, že vše se ve skutečnosti událo o hodně jinak, než se veřejnost domnívá.

Stokerův *Drákula* patří mezi knihy, které jsem četl někdy pradávno, takže si pamatuji jen tolik, že mi přišla působivá, ale nijak výjimečně mě nezaujala. A protože neustále kulturní nárazky udržují člověka v poněkud klamném domnění, že knihu zná, nepocítil jsem nikdy nutkání otevřít ji znovu. Takže mě vlastně docela překvapilo, když z Holmesovy pečlivé analýzy, kterou nám pan Latham tak ochotně zprostředkoval, přesvědčivě vyplynulo, jak neuvěřitelně výstřední a nepravděpodobný vlastně průběh celého slavného příběhu je. Už v době, kdy jsem knihu jako dítě četl, byla starší než sto let, takže jí žádné nedokonalosti nezazlívám, i na svoji tehdejší důvěřivost hledím shovívavě, ale teď pro mne bylo skutečným zážitkem sledovat, jak absurdně chování řady postav působí, když se nad ním někdo zamyslí.

Zatímco o rozporech Van Helsingovy verze nás autor přesvědčí poměrně snadno, při popisu následného pátrání má nejenom věcně ruce svázané poměrně pevně danými fakty, ale je i ve strukturálně složitě situaci, kdy musí vymyslet alespoň trochu souvislý způsob, jak nás seznámit se skutečností dosud zatajovanými. Měřeno dějem proto kniha navzdory veškeré snaze dlouho postupuje poněkud ztuha a odvíjí se poněkud šroubovaně. Také „pachatel“ je vlastně celou dobu zřejmý, neznáme spíše roli a význam jednotlivých událostí. Jakmile jsou nám přežívší postavy původního příběhu patřičně předvedeny a když máme posbírané všechny potřebné indicie, dočkáme se však nejen skoro povinné cesty do Transylvánie, ale též přímě-

řeně dobrodružného – a po holmesovsku i vkusně dryáčnického – finále.

Pomineme-li tyto obtíže a nedokonalosti, které si vynutil samotný námět knihy, řekl bych, že se Mark A. Latham zhostil svého úkolu fundovaně a se ctí. Jeho alternativní vysvětlení je docela seriózní, jeho pohrávání si s holmesovskými stereotypy je nevtíravě příjemné a rozbor drákulovských spisů mě rozhodně dokázal zaujmout. Nejsem žádný holmesovský badatel, takže nemám zvlášť velkou srovnávací základnu, ale výsledná podoba případu, který kombinoval osobní i politické prvky, se mi zamlouvala. Z dramatického hlediska mi sice kniha nepřišla příliš výjimečná, ale navzdory celkové stylistické modernizaci ctila atmosféru původních příběhů a intelektuální potěšení z rozboru nejslavnějšího upírského příběhu mi určitou všednost vyprávění bohatě kompenzovalo.

Jestliže Ivo Fencel ve své studii přesvědčivě dokládá, že Conan Doyle na příběh Brama Stokera v ne zcela typické povídce *Vznešený klient* reaguje, pak *Sherlock Holmes a krvavá zrada* ukazuje, jak by to mohlo dopadnout, kdyby měl sir Doyle menší literární zábrany. Kdyby místo parafrázování motivů, kterým se *de facto* snaží původní příběh nenápadně racionalizovat, nechal svého detektiva celou událost *de iure* přímo vyšetřit. Z tohoto hlediska je pak vlastně počín Marka A. Lathama mnohem oprávněnější než mnohé jiné dodatečné Holmesovy případy – a už jen z toho důvodu podle mne může stát za pozornost. Nemluvě o tom, že se po mnoha desetiletích nevinný, zákeřně zavražděný hrabě Drákula konečně dočkal spravedlnosti. Zda to bude stačit k očištění jeho pověsti, je ovšem nejisté.

Jiří Grunt

Argo chystá

Ursula K. Le Guinová: *Velká kniha Zeměmoří*, společné vydání románů Čaroděj Zeměmoří, Atuánské hrobky, Nejvzdálenější pobřeží a Tehanu. Vedle autorčiny předmluvy a doslovů ke každému z románů bude kniha obsahovat rovněž 22 celostránkových ilustrací Mikoláše Podprockého (ukázky zde).

Výsledky 33. ročníku soutěže

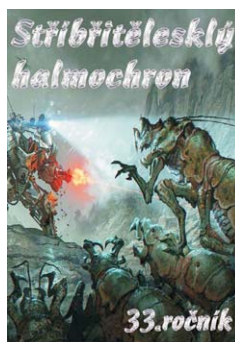
O Stříbřitělesklý halmochron

1	Klepal Petr: Entomofobie	240
2	Novák Martin: Bazilišek: Obrázky z nejasně vzdálené budoucnosti	185
3	Pospíšilová – Karasová Madla: Pro matku	165
4	Labský Viktor: Spojnice světů	155
5	Hřebečská Lucie: Životní příležitost	122
6	Adámek Otakar: Orlozubova zkouška	112
7	Kos Lukáš: Dobré ráno, admirále	110
8	Parolek Jan: Pád skrz	99
9	Mikule Stanislav: Zmašínbůh	94
10	Tůma Štěpán: První	89
11	Skalský Jiří: Poslední hlídka	84
12	Rosová Ema: Belgický Andilek	81
13	Novák Martin: Epilog	79
14	Václaviček Jiří: Konektom	77
15	Novák Martin: Jedno zrnko písku	77
16	Kučírková Tereza: Úsvit táborového dne	76
17	Pospíšilová Marie: Tajemství chorobince v Arles	71
18	Jahoda Ondřej: Vichry války	67
19	Jánský Petr: Bílé kříže	57
20	Matějovský Bohumil: Třicet roků cesty zpět	52
21	Felcmannová Vítězslava: Stážístě	50
22	Löffelmann František: Hrdinové a povalečí	42
23	Němcová Natálie: Dřevo mezi kovem	40
23	Ružeb P.: Svět budoucnosti	40
23	Kratochvílová Kateřina: Pastýři z Arkádie	40
26	Arandová Sára: Konec nezastavíš	36
27	Kos Lukáš: Ztráta času	34
28	Malý Miroslav: Esaurus	27
29	Francová Marta: Belladonna	25
30	Burian Dominik: Výlet s Kolibříky	20
30	Aksam 1t: Paradox zítřka	20
30	Leitmanová Vierošlava: Čipkované rukavičky	20
33	Gonzales Steve: Konec cestovní kanceláře	12
33	Francová Marta: Planeta pavánů	12
35	Kos Lukáš: Tajemství toku času	10
36	Matějovský Bohumil: Šaman od řeky Xingu	0
36	Bubník Tomáš, Hollov Vlastimil: Na konci	0
36	Čížek Matouš František: Čas	0
36	Holý Milan: Vyplacená nespravedlnost	0

Vážení přátelé, v příloze Vám zasíláme kompletní výsledky právě skončeného 33. ročníku soutěže „O stříbřitělesklý halmochron“.

Letošním vítězem se stal Petr Klepal s povídkou „Entomofobie“.

Děkujeme Vám za spolupráci při vyhlášení a propagaci soutěže a případně prosíme o zveřejnění výsledků.

V tuto chvíli ještě sami netušíme, zda se nejednalo o ročník poslední, každopádně pokud bychom v soutěži pokračovali, zadávací podmínky včas zašleme.

Každopádně díky za dosavadní přízeň a pomoc a třeba zase někdy někde napočtenou :o).

Klidnou budoucnost všem přeji

Dáreček a Petr Kaufner

NON FICTION

Lukáš Onderčanin

Utópia v Leninovej záhrade

Československá komúna Interhelpo

Publikácia zachytáva osudy stovák ľudí zo strednej Európy, ktorí podľahli vábeniu, vyrazili na cestu za snom, narazili na tvrdú realitu, zoči-voči a tvárou v tvár ktorej však (všetci) nezlyhali. Česi a Slováci v Kirgizsku za ťažkých podmienok vybudovali mestečko. Z teháľ a čiastočne aj kameňov svojho sklamania. Hoci výsledkom bola takmer totálna porážka, nevzdali sa všetkých svojich ideálov. Publicista Lukáš Onderčanin sleduje príbeh projektu v priebehu desaťročí od jeho začiatkov v krízovom období tesne po skončení prvej svetovej vojny, cez roky stalinského teroru až do čias bojov s nacistami. Textom sa ako nositelia a aktéri udalostí mihnú i robotník Štefan Dubček (otec známejšieho neskoršieho „reformného“ komunistického politika Alexandra), Peter Jilemnický, Tomáš Baťa, Július Fučík, bývalí legionári, vysťahovalci, slovenskí a českí sedliaci (vrátane zámožných gazdov), robotníci z Baťových tovární a iní „proletári“; alebo „otec“ myšlienky družstva, Rudolf Mareček, zvláštne rozporuplná postava neúnavného agitátora, nezištného pragmatika, ktorý sa okrem iného zapodieval propagáciou medzinárodných jazykov esperanto a ido. Práve vďaka autorovmu sústredenému záujmu o túto osobu sa literatúra faktu nevdokaj dostáva do blízkosti a na hranicu dokumentárneho románu. Nielen tvorca, ale aj čitatelia si totiž začnú kľásť otázku, aký človek vlastne Mareček bol a na koľko ho ovplyvnila doba.

Onderčanin nesúdi a nehodnotí. Pýta sa, konštatuje, ukazuje. Text knihy členia početné dobové fotografie a spomienky účastníkov. Varuje a vyzníha: na druhej strane však nezabúda aj na úctu voči tým, čo (nevyhnutné) stroškotanie utópie nepretavili do ľudského a vydolovali zo života, čo sa dalo: ergo skutočnosť.

Kniha sa na Slovensku prepracovala do finálovej desiatky prestížnej súťaže Anasoft litera. **Miloš Ferko Lukáš Onderčanin: Utópia v Leninovej záhrade, Absynt, Žilina 2021, 444 s, 17, 90 Eur**

